

ARCHIWUM
LEGIONÓW

i N. K. N.

Nr 737

754.

119.1169

WYDAWNICTW INSTYTUTU EKONOM. N. K. N.
ZESZYT II.

NOVELA DO KODEKSU CYWILNEGO AUSTRYACKIEGO

WPROWADZONA ROZP. CES. Z 12 PAŹDZIERNIKA 1914
DZ. U. P. N. 276.

Z DODATKIEM PRZEKŁADU NOWELI NA JĘZYK
POLSKI I TEKSTU NIEMIECKIEGO.

NAPISAŁ
PROF. DR. ERNEST TILL

K R A K Ó W — 1 9 1 5

NAKŁADEM CENTRALNEGO BIURA WYDAWNICTW
N. K. N.

N O W E L A
DO KODEKSU CYWILNEGO AUSTR.

PROF. DR. ERNEST TILL

N O W E L A
DO KODEKSU CYWILNEGO
AUSTRYACKIEGO

WPROWADZONA ROZP. CES. Z 12 PAŹDZIERNIKA 1914
DZ. U. P. N. 276.

WYKŁADY WYGŁOSZONE W WIEDNIU - W MAJU 1915, NA KURSIE
EKONOMICZNYM N. K. N.
Z DODATKIEM PRZEKŁADU NOWELI NA JĘZYK POLSKI
I TEKSTU NIEMIECKIEGO.

WYDAWNICTWO INSTYTUTU EKONOMICZNEGO N. K. N. - ZESZYT II.

K R A K Ó W — 1 9 1 5

NAKŁADEM CENTRALNEGO BIURA WYDAWNICTW
N. K. N.

PROF. DR ERNEST TILL

N O W E L A
DO KODEKSU CYWILNEGO
AUSTRYACKIEGO

WYKŁADY NA ROZPOCZĄTKACH PRAWA CYWILNEGO
DZ. II. K. 218

WYDAWCA: WILHELM FRANK
WYDZIAŁ PRAWNY UNIWERSYTETU
W WIEDNI

WYDAWCA: WILHELM FRANK

CZCIONKAMI Drukarni Narodowej w Krakowie.

SPIS RZECZY.

(Cyfry ujęte w klamrę oznaczają liczby porządkowe ustępów).

	Str.
Wstęp	7
Kodeks cyw. z 1811. (1); usiłowania reformy (2); Rząd podejmuje myśl Unger'a o cześciowej rewizyi;— projekt rząd. z 1907 r., uchwały Komisji i plenum Izby Panów (3); ces. rozp. z 12 paźdź. 1914 (4); motywa nagłoŝci po myŝli § 14. ust. zas. (5).	
Rozdział II. Przepisy prawa familijnego	5
O domniemaniu ŝmierci nieobecnego, — przepisy kod. (6); zmiany wprowadzone nowelą co do terminów, — zaginięcie wojenne, morskie (7). Zdolnoŝć kobiet do działania w charakterze ŝwiadków (8).	
Rozdział I. Przepisy prawa osobowego	19
Opieka nad dzieckiem. Myŝ kieruj¹ca: wzmocnienie i zorganizowanie działania opiekuⁿczego (9); Ochrona przeciwnaduŝyciom wladzy ojcowskiej (10); ochrona w przypadkach rozdziału lub rozvodu rodziców (11). Polepszenie stanowiska dzieci nieŝlubnych przez zbliŝenie ich do rodziny matki (12); przez zabezpieczenie kosztów utrzymania z góry (13); przez utrzymywanie ich w domu ojca (14); przez moŝnoŝć nadania im nazwiska meŝa matki (15), lub moŝnoŝć adopcyi przez rodziców (16); ustalenie ojcostwa i przynaleŝnoŝci (17).— Przysposobienie (adopcyja) podług kod. cyw. (18); zmiany wprowadzone nowelą (19); dopuszczenie adopcyi dzieci nieŝlubnych (20). Opieka i kuratela. Wogólnoŝci (21); zmiany wprowadzone nowelą: dopuszczenie kobiety (22); niezupełne zrównanie kobiety-opiekunki z opiekunem meŝkim (23—25); spól opiekun (26); inne zmiany przepisów kodeksowych (27); opieka zakładowa, opieka generalna (28). Rada opiekuⁿcza. Powody jej wprowadzenia (29. 30); jej zadania (31); jej charakter publiczny (32); jej zakres działania (33); stanowisko jej wobec wladz i korporacyj (34); — okręgi (35); członkowie (36).	

	Str.
Rozdział III. Przepisy prawa spadkowego	37
O prawie dziedziczenia w ogólności (37—40); pogląd na ustawowe pr. dziedziczenia kod. cyw. (41); zmiany wprowadzone nowelą: ograniczenie do czterech linii (42, 43); polepszenie praw dzieci nieślubnych (44, 45); prawa spadk. małżonka pozostałego podług kod. cyw. (46, 47); zmiany wprowadzone nowelą: polepszenie tak w konkurencji z dziećmi jak i z innymi krewnymi (48); policzanie na schedę małżonka (49); t. zw. naddziałowe (50); skutki zawinionego rozdziału małż. (51); kwestya legitymy małżonka (52); spuścizna bezdziedziczna (53); inne przepisy spadkowe (54, 55); zakończenie (56).	
Wykaz zmienionych lub zniesionych paragrafów kod. cyw.	98
Indeks alfabetyczny	99

WSTĘP.

1. Obowiązujący dziś kodeks cywilny obchodził przed czterema laty setną rocznicę swego istnienia. Ogłoszony bowiem 1. czerwca 1811, obowiązywać począł w krajach wówczas do Austrii należących, t. zw. dziedzicznych (a więc z wyłączeniem krajów Korony Węgierskiej) od 1. stycznia 1812.

Wiadome są zmiany, jakie w ciągu tego czasu zaszły na wszystkich polach życia publicznego i prywatnego. Wszak owych sto lat, to wiek dziewiętnasty, tak niezmiernie obfity w przewroty stosunków społecznych, sięgające do głębi i zmieniające do niepoznania oblicze świata. Na ten czas przypadają wynalazki i rozwój kolei żelaznych, żeglugi parowej i telegrafów, pod wpływem których komunikacye międzynarodowe przybrały rozmiary zgoła nieprzewidziane; wprowadzenie maszyn parowych coraz to większe zmiany powodowało w przemyśle wytwórczym, a wszystko to z natury rzeczy wpłynąć musiało na radykalną przemianę stosunków prywatno-prawnych. Gdy dawniej stosunki takie zawiązywano przeważnie w szczupłych granicach lokalnych, a handel zamorski był w ręku nielicznych możnych kompanij, gdy obroty jego wymagały do rozwikłania długiego czasu i przewyciężenia wielkich trudności komunikacyjnych, z biegiem stulecia stawały się coraz łatwiejsze i częstsze i rozszerzały się na obszarze światowym — a, w miarę tego, zmiany stosunków ludzkich przybierały coraz to bardziej przyspieszone tempo, stosunki zaś prywatno-prawne zupełnie odmienny charakter.

Jeśli kodeks cywilny z r. 1811. pozostał w ciągu tego czasu prawie niezmienny, a stąd dla stosunków, które regulował, nie wynikła szkoda, świadczy to o dobroci tej ustawy i o zdolnościach prawodawczych jej autorów. Pracując nad jego utworzeniem w pośród warunków niesprzyjających wcale spokojnej pracy prawodawczej, bo przy odgłosie działań wojen napoleońskich, potrafili oni jednak ująć stosunki ludzkie we formułki, wśród których znalazły odpowiednie pomieszczenie nawet takie zmiany, jakie przyniósł ze sobą wiek XIX. Przypisać to należy temu, że, formułując zasady ustawy, zdołali odróżnić wszystko to, co jest w nich trwałem, uzasadnionem w naturze ludzkiej od tego, co było tylko przypadkowem, przemijającym.

I tak się stało, że kodeks z r. 1811., uznany obok nieco wcześniejszego kodeksu Napoleońskiego, za najlepszą kodyfikację rozpoczynającego się XIX. stulecia, i dziś nie powstydy się porównania z najnowszymi kodeksami a przez lat sto spełniał i spełnia należycie zadanie, jakie określa w § 1., t. j. „regulowania praw i obowiązków prywatno-prawnych mieszkańców państwa między sobą“, a więc stosunków osobowych, rodzinnych i majątkowych.

2. Nie brakło w ciągu owych lat stu usiłowań wprowadzenia do kodeksu cyw. znaczniejszych zmian a nawet zastąpienia go nowym kodeksem. Wprawdzie w pierwszej połowie 19 w., po ogłoszeniu kodeksu z r. 1811 zapanał w krajach, w których tenże obowiązywał, pewien kwietyzm na polu jurysprudeneyi, którego główną przyczyną zapewne było to, że ruch naukowy, jaki się wówczas objawiał w innych krajach europejskich, nie mógł się przedostać przez szczelnie zamknięte granice austriackie. Lecz gdy pod wpływem zdarzeń 1848 r. granice te się zwolniły, nauka prawa austriackiego wciągniętą została w wir prądów naukowych niemieckich. Filozofia prawa natury, pod wpływem której pisany był kodeks

z r. 1811., a która istotę prawa opierała na odwiecznych, naturze ludzkiej właściwych, a więc niezmiennych zasadach, ustąpić musiała pod naporem nowo powstałej szkoły historycznej, która istotę prawa wiązała z ewolucją historyczną przekonań prawnych, a na której czele był w Niemczech Savigny, a w Austrii stanął niedawno zmarły Unger. Ta szkoła historyczna, upatrując we wszelkiej kodyfikacji prawa cywilnego przeszkodę rozwojowi naturalnego zasad prawnych, surowo poczęła też krytykować kodeks z r. 1811 jako nie odpowiadający nowszym zapatrywaniom teoretycznym, a nauka niemiecka przez długi czas spoglądała nań z pewnem jakby politowaniem i lekceważeniem.

A jednak kodeks ten oparł się wszelkim niemal zakusom reformy. Zaledwie zreformowano na czas krótki, bo tylko na lat kilkanaście, prawo małżeńskie i to dla samych tylko katolików, pod wpływem konkordatu zawartego ze Stolicą Papieską w r. 1855; dla innych wyznań pozostało one niezmienione; — później w r. 1868 i następnych zaś zreformowano je częściowo pod wpływem prądów liberalnych. Inne zdarzenia historyczne, a nawet tak doniosłe, jak zniesienie stosunku poddańczego w roku 1848 i wprowadzenie ustaw zasadniczych w r. 1867, nie wielkie tylko spowodowały zmiany w tekście kodeksu. W ciągu ostatnich dziesięcioleci minionego stulecia już tylko kwestya uznanej w kodeksie zasady nierozzerwalności małżeństwa katolickiego była przedmiotem kilkakrotnie pojawiających się w parlamencie wniosków reformy, w obec których jednak rząd zachowywał się stanowczo odpornie. Jakkolwiek dokoła w Europie rozpoczął się ruch kodyfikacyjny, w Niemczech, w Szwajcarii, w Węgrzech, nawet w Rosyi, tu tylko rzadko poruszano myśl reformy. Gdy bowiem w innych tych krajach kodyfikacja prawa cywilnego była pożądana z powodu wielkiej rozmaitości przepisów partykularnych i braku ich jedności, tu przepisy owego stuletniego kodeksu wy-

starczały. Co więcej: ten sam Unger, który niegdyś, w początkach swej świetnej działalności naukowej, w krytycznych swych poglądach na kodeks z r. 1811 szedł bardzo daleko, cofnął się pod wpływem pewnego rozczarowania, które sprawił na nim publikowany z końcem zeszłego stulecia kodeks cyw. niemiecki i w znakomitej rozprawie „o rewizyi kodeksu“ w r. 1904, uznał jedynie potrzebę niektórych drobniejszych w nim zmian: „wymianę niektórych cegiełek, któreby się dały zastąpić nowymi bez naruszenia całości budowy“; całość bowiem kodeksu uznał za zdrową i cenną i nie szczędził jej pochwał. W tejże samej rozprawie wystąpił z wnioskiem już nie „reformy“, lecz „częściowej mozaikowej rewizyi“, kodeksu, a więc drobniejszych zmian, które ze względu na zmienione obecnie stosunki okazałyby się najbardziej pożądane.

3. Rząd ówczesny podjął ten wniosek, poruszony ze strony tak autorytatywnej i niebawem utworzył komisję, złożoną z pierwszorzędných powag prawniczych, do której z pomiędzy Polaków należał ś. p. Stan. Madeyski, znakomity cywilista i b. minister oświaty, a która to komisya miała się zastanowić nad kierunkiem i rozciągłością zamierzonej rewizyi. Gdy zaś prace tej komisyi skutkiem ubytku kilku członków przez śmierć i choroby doznały zwłoki, rząd z końcem r. 1907 wystąpił z własnym projektem. Projekt ten, obejmujący 199 paragrafów z wszystkich niemal działów prawa cywilnego (z wyjątkiem prawa małżeńskiego), przyjęty przez krytykę naukową przeważnie przychylnie jakkolwiek z pewnemi zastrzeżeniami, przedstawia się razem z obszernemi objaśnieniami, poważnie, chociaż nie całkiem odpowiadał programowi Ungera, gdyż obok zmian, do jakich dążył Unger, obejmował niektóre znacznej doniosłości, między temi wiele pożądanych, ale także i mniej potrzebne, ryzykowne i nie konieczne licujące ze systemem kodeksu, a wykraczające daleko poza ramy „wymiany cegiełek bez wzruszenia

całości“. I tak n. p. wciąga do zakresu prawa cywilnego t. zw. prawo do nazwiska, któremu to prawu brak wszelkich znamion prawa prywatnego, a które jest raczej obowiązkiem publiczno-prawnym; — ogranicza znacznie prawo opugnowania pochodzenia ślubnego, bez widocznej ku temu potrzeby; reguluje sposoby nabycia nieruchomości niewpisanych do ksiąg publicznych wbrew zasadom dotychczasowym, które nie dawały powodu do skarg; wprowadza t. zw. hipotekę właściciela, instytucję najzupełniej obcą prawu austriackiemu, a wprowadza ją połowicznie; zmienia zasadniczo stosunek wierzycieli spadkowych do wierzycieli dziedzica; przepisy o błędzie, jasne i wzorowe w kodeksie, formułuje w sposób mniej jasny i mniej wzorowy; znosi t. zw. zasiedzenie tabularne, wprowadzając tem z powodów czysto doktrynerskich sztuczną lukę do systemu kodeksu i t. p. — Zmiany te przeważnie przypisać należy chęci naśladowania kodeksu niemieckiego lub zadość uczynienia pewnym nowszym zapatrywaniom teoretycznym, wartości problematycznej.

Izba Panów, do której projekt ten wniesiony został, odesłała go do swej komisji jurydycznej, która pracowała nad nim lat kilka i znacznie go rozszerzyła. Dodała mianowicie kilka nowych, w projekcie rządowym nieporuszonych materyj n. p. o adopcyi, o zastrzeżeniu własności maszyn, o tak zw. prawie sąsiedzkiem, o prawie zatrzymania, o niegodności dziedziczenia, o t. zw. przyrzeczeniu publicznem (*Auslobung*), o przyjęciu do gospody (*Gastaufnahme*), o kontrakcie najmu i kontrakcie o dzieło itd. W częściach już przez rząd opracowanych zmiany odnoszą się przeważnie do formy. Motywa objaśniające, opracowane przez prof. wiedeńskiego barona Scheya, są dziełem bardzo poważnem i przewyższają wartością swą naukową, miarę zwyczajnych sprawozdań parlamentarnych. Projekt komisji, z jedną drobną

zmianą, na którą się zgodzono, przyjęła Izba Panów na plenarnem posiedzeniu 19 grudnia 1912.

Wprawdzie tym sposobem jeden z czynników prawodawczych ułatwił się z nowelą, istniejące wówczas stosunki parlamentarne nie pozwołyły jednak żywić nadziei, iżby zamierzona reforma rychło doczekała się urzeczywistnienia. — W Izbie Posłów bowiem, zbyt zajętej sprawami politycznymi i peryodycznie objawiająca się obstrukcją, reforma prawa cywilnego nie zdołała wzbudzić interesu i nie spieszo się też z jej załatwieniem. Przygotowywała się tam owszem — na razie niejako za kulisami — cicha opozycja, szczególnie ze strony posłów liberalnych, którzy zarzucali projektowi, że pominał milczeniem nawoływanie do reformy prawa małżeńskiego i pragnęli stworzyć pewne *junctim* między uchwaleniem projektu a tą reformą.

Tak się stało, że, wśród wielu innych, głośniejszych spraw parlamentarnych, o projekcie noweli niemal zapomniano. Zaszły potem wypadki lata 1914, wypowiedzenie wojen, powstrzymanie wszelkiej pracy parlamentarnej, a rzecz zdawała się na długi czas odroczoną, jeśli nie pogrzebaną całkowicie.

4. Nastąpiła jednak niespodzianka. Dnia 13. października 1914. pojawiło się w „Gazecie Wiedeńskiej” i w dzienniku ustaw Państwa rozporządzenie cesarskie z daty dnia poprzedniego, wydane na podstawie § 14. ust. zasadn. z kontrasygnaturą wszystkich ministrów, mocą którego pewna ilość postanowień uchwalonego przez Izbę Panów projektu noweli ogłoszona została z tymczasową mocą obowiązującą, właściwą takimże rozporządzeniem. Rozporządzenie to wedle art. II poczęło obowiązywać z dniem ogłoszenia i z tymże dniem odebrało moc obowiązującą wszystkim z niem w sprzeczności zostającym przepisom, o ile one wyraźnie w mocy utrzymane nie zostały. Równocześnie pojawił się w „Gazecie Wiedeńskiej” komunikat półoficyalny, w którym rząd usprawiedliwiał

wydanie tych przepisów we formie rozporządzenia cesarskiego z § 14, potrzebą nagłą, wywołaną wypadkami wojennymi.

W ten sposób uchwalone w Izbie Panów przepisy prawa osobowego, familijnego i spadkowego, o ile objęte zostały rozporządzeniem cesarskim, nabrały mocy obowiązującej ustawy, z tem tylko ograniczeniem, że będą musiały być przedłożone, po ustaniu przeszkody, najbliższej zebranej Radzie Państwa, — które to ograniczenie na ich teraźniejszą moc obowiązującą nie wpływa.

5. Co do wymaganej przez ustawę zasadniczą „nagłej potrzeby“, mogłaby powstać kwestya, czy rzeczywiście zachodziła ona co do wszystkich rozporządzeniem objętych postanowień. Gdy rozporządzenie wydane na podstawie § 14. ma tymczasową moc ustawy, sądy nie mają prawa badania, czy przyszło ono do skutku w sposób konstytucyą przewidziany. Ale i po za tem przeciw rozporządzeniu temu żaden głos opozycji się nie podniósł. Rząd bowiem z pomiędzy przepisów uchwalonych przez Izbę Panów wybrał same takie, które prawie jednomyślnie uważano za pożądane. A jeśli między nimi znalazłyby się i takie, których potrzeba nie była tak nagłą, iżby nie było można pozostawić ich uchwale najbliższej sesyi parlamentu, to związek organiczny, w jakim zostają z resztą przepisów naglających, usprawiedliwia dostatecznie ich równoczesne z tamtymi ogłoszenie, tem bardziej, że ani ze stanowiska teoryi ani z praktyki nie podniosły się w czasie ich przygotowania żadne głosy opozycji. Wolno mieć nadzieję, że gdy rząd po myśli ustawy zasadniczej przedłoży nowelę swą Radzie Państwa, stanie się ona ostatecznie, może z pewnemi, acz nie wielu, zmianami, (ob. n. p. poniżej n. 42) częścią integralną kodeksu cywilnego.

Zmiany wprowadzone rozporządzeniem cesarskim z 12. października 1914. odnoszą się do prawa osobowego

(rozdział I), rodzinnego (rozdział II) i spadkowego (rozdział III).

Wobec fragmentarycznej natury wprowadzonych zmian, nie dadzą się one ująć w system; przejdziemy je więc po krótko w porządku, w jakim się mieszczą w rozporządzeniu.

ROZDZIAŁ I.

PRZEPISY PRAWA OSOBOWEGO.

UZNANIE ZA ZMARŁEGO.

6. Osobowość człowieka nie sięga poza granice życia, lecz kończy się z chwilą śmierci. Zawiazane jednakże stosunki istnieją nadal, a podtrzymuje je kto inny t. j., kto w chwili śmierci do tego jest powołany. Ta chwila jest więc ważna ze względu na ukształtowanie się stosunków prywatno-prawnych w przyszłości. Nie zawsze da się ona stwierdzić zwykłymi środkami dowodowymi jak n. p. metryką śmierci. W przypadkach, w których dowodu śmierci otrzymać nie można, a zatem n. p. zaginięcia na wojnie, w czasie żeglugi, lub katastrof żywiołowych, okazuje się potrzeba położenia końca niepewności, czy ktoś żyje czy nie, a skutkiem tego prawodawstwo musi przyjść w pomoc w takich przypadkach, w których istnieje wielkie prawdopodobieństwo śmierci, a jednak dowodu jej niema. Ustawa czyni to, w ten sposób, że, w pośród pewnych okoliczności, zadawalnia się ustaleniem prawdopodobieństwa śmierci i pozwala na takie ułożenie się stosunków prawnych, jak gdyby zupełny dowód śmierci był przeprowadzony, z tem jednak zastrzeżeniem, że gdyby się później okazało, iż poczytany za zmarłego żyje, wszystko powraca do dawnego stanu. A więc spadek już dziedzicowi oddany, o ile istnieje, powraca do mniemanego spadkodawcy, a małżeństwo zawarte tymczasem przez pozostałego małżonka, staje się nieważnem. Innemi słowy: w pośród pewnych, ustawą ściśle określonych oko-

liczności, może być ktoś przez sąd uznany za zmarłego, a takie ogłoszenie tego uznania powoduje t. zw. domniemanie śmierci.

Ogłoszenie takie zależne jest jednak od pewnych w ustawie określonych warunków. W szczególności może ono nastąpić tylko wówczas, jeśli ktoś zaginął t. j. tak długo w miejscu zamieszkania nie był obecny, iż z braku wiadomości o nim istnieje wątpliwość, czy wogóle żyje, a nadto jeżeli ta jego nieobecność ma szczególne przez ustawę przepisane kwalifikacje, między którymi jedną z najważniejszych jest: trwanie niepewności co do życia przez pewien przeciąg czasu, ustawą określony.

7. Otóż nowela zmienia dotychczasowe przepisy ustawy przedewszystkiem:

1) Skracając nieco wymagany dotąd upływ czasu. Wychodzi bowiem z założenia, że wobec przyspieszonego obecnie tętna życia społecznego ustanowione sto lat temu czasokresy wydają się za długie. Wymagano dotąd upływu lat 80, — teraz 70 lat od urodzenia; wymagano 10 lat niewiadomego pobytu, teraz 5 lat od ostatniej wiadomości o życiu; zamiast wymaganych dotąd lat 30 niewiadomego pobytu bez względu na czas urodzenia, nowela kontentuje się upływem lat 30 od urodzenia a lat 10 od ostatniej o życiu wiadomości. Terminy te obliczać każe od końca roku, w którym wiadomo było, że zaginiony jeszcze żył.

2) Dalsze zmiany mają na celu uzupełnienie przepisów w przypadkach zaginięcia na wojnie lub w czasie żeglugi.

Jeśli chodziło o zaginionego na wojnie, koniecznym warunkiem ogłoszenia za zmarłego był dowód, że został ciężko raniony a od tego czasu trzy lata minęły. Zdarza się jednak, że ciężka rana nie da się udowodnić, a mimoto istnieje najwyższe prawdopodobieństwo, że zaginiony nie żyje, skoro przez trzy lata od końca wojny nie daje o sobie znaku życia. Otóż podług noweli już sam fakt, że biorący udział we wojnie zaginął bez śladu i przez

3 lata się nie odnalazł, powoduje domniemanie, że nie żyje. Między tym przypadkiem a ciężkim zranieniem na wojnie jest jednakże ta różnica, że to ostatnie odnosi się do wszystkich osób bez różnicy zajęcia a zatem np. także do osób cywilnych, gdy „zaginonym“ (vermisst) w prawniczem tego słowa znaczeniu może być tylko uczestnik w wojnie t. j. osoba, biorąca bezpośredni udział w operacjach wojennych, a więc należąca do siły zbrojnej, — ale też nie tylko t. zw. kombataneci, lecz i osoby, pełniące przy armii funkcje cywilne, n. p. duszpasterze, lekarze, choćby nie wojskowi lecz faktycznie do udziału powołani, pielęgniarze, funkcjonariusze poczt polowych, woźnicy podwód wojskowych i t. p.

Co do osób zaginionych podczas żeglugi, rozszerzono domniemanie śmierci w ten sposób, że odnosi się ono nietylko, jak dotąd, do tych, którzy znajdowali się na okręcie zatonym lecz i do takich, którzy odbywali podróż na okręcie zaginionym, t. j. takim, o którym wprawdzie niema dowodu, że zatonął, ale który nie doszedł do miejsca swego przeznaczenia, albo, w braku takiego oznaczonego miejsca nie powrócił, a od ostatniej wiadomości o nim 3 lata minęły. W tym przypadku ustawa domniemywa się, że okręt zaginiony zatonął. Za dzień zatonięcia ma być poczytany wówczas ostatni dzień tego czasokresu. (§ 1. now.).

Przepisy te mają wsteczną moc obowiązującą o tyle, że muszą być zastosowane do przypadków, w których już rozpoczęto postępowanie celem uznania kogoś za zmarłego, a orzeczenie 1. instancyi jeszcze nie zapadło. (§ 2. now.)

ZDOLNOŚĆ KOBIET DO DZIAŁAŃ PRAWNYCH.

8. Ograniczenia dotychczasowe, według których kobiety nie mogły być świadkami rozporządzeń ostatniej woli, aktów notaryalnych lub uwierzytelnień sądowych i notaryalnych, zostały tym przepisem zniesione (§ 3.

now.). Ograniczenia te w dzisiejszych czasach były rażącym anachronizmem, który niczem nie dawał się usprawiedliwić. Były one pozostałością dawnych wieków, która siłą przyzwyczajenia utrzymała się do czasów najnowszych.¹⁾

¹⁾ Zmiana ta pociągnęła za sobą także zmianę stylizacji § 591 i 597 kod. cyw. (§ 56 i 58 now.); ob. poniżej n. 54.

ROZDZIAŁ II.

PRZEPISY PRAWA FAMILIJNEGO.

OPIEKA NAD DZIECKIEM.

9. Kierującą myślą tego rozdziału jest wzmocnienie i silniejsze aniżeli dotąd zorganizowanie opieki nad dzieckiem, w szczególności najpierw:

Co do dzieci zostających pod władzą ojcowską.

T. zw. *patria potestas* dawnego prawa rzymskiego z mocy której ojciec miał nad dzieckiem nieograniczoną władzę życia i śmierci, mógł je oddać w niewolę z tytułu odszkodowania i wogóle postępować z niem jak gdyby z rzeczą własną, w długim pochodzie wieków nie tylko złagodniała pod wpływem kultury, lecz zmieniła charakter swój na wprost przeciwny. Dziś istnieje ona już nie jako „*potestas*“ w interesie władcy, lecz jako obowiązek opieki w interesie dziecka.

10. Już kod. cyw. z r. 1811. liczył się z tym zmienionym charakterem władzy ojcowskiej i podawał surowe środki przeciw nadużywaniu jej i zaniedbywaniu połączonych z nią obowiązków ojcowskich, w których to przypadkach sąd był upoważniony do zarządzeń, jakie odpowiadały okolicznościom, a które mogły doprowadzić nawet do odebrania władzy ojcowskiej (§ 178. kod. cyw.). — § 4. now. jest właściwie tylko dobitniejszym sformułowaniem, niejako autentyczną interpretacją § 178. kod. cyw., a rozszerza ten przepis tylko o tyle, że upoważnia sąd opiekuńczy do takich zarządzeń nie tylko wówczas, gdy ojciec nadużywa swej władzy lub zaniedbuje obowiązki, ale już i wtedy, gdy wiedzie życie niehonorowe lub nie-

obyczajne, a więc np. gdy oddaje się w wysokim stopniu nałogowi pijaństwa, jest zawodowym karciarzem, trudni się rajfurstwem i t. p. Zaostrzenie to uzasadnione jest tem, że życie niehonorowe lub nieobyczajne ojca wpływać musi niekorzystnie na rozwój i wychowanie dziecka. Z drugiej strony wynika stąd, że zarządzenia takie nie mają być karą, lecz środkiem mającym chronić dziecko od szkodliwych na jego rozwój wpływów, że więc nastąpić powinny tylko wówczas, gdy taki wpływ szkodliwy zachowania się ojca da się stwierdzić w konkretnych przypadkach. Upoważnienie sądu jest szerokie; może on, jeśli to uzna za potrzebne ograniczyć władzę ojcowską, rozciągając nadzór nad ojcem pod względem zarządu majątkiem lub pieczy nad osobą i zrównać stanowisko prawne ojca z opiekunem (§ 4. now.).

Nowym jest przepis (§ 5. now.), że jeśli jakaś korporacya objęła pielegnowanie i wychowywanie dziecka czynnie znieważanego, opuszczonego, zupełnie zaniedbanego lub takiego, które rodzice zostawili bez dozoru i wychowania, sąd może orzec, że dziecko tylko za zgodą sądu z zakładu tego odebrane być może. Orzeczenie takie nastąpić może nietylko w przypadku, gdy rodzice nie chcą, lecz także, gdy nie mogą opiekować się dzieckiem.

W przypadkach rozdziału (separacyi) lub rozvodu małżonków.

11. Według dotychczasowej ustawy (§ 142. kod. cyw.) o kwestyi, czy i które dzieci każdemu z małżonków separowanych lub rozwiedzionych mają być oddane, rozstrzygała przedewszystkiem dobrowolna między małżonkami umowa, a gdyby pod tym względem nie było zgody między małżonkami, miał sąd postarać się o to, aby chłopcy do ukończonego czwartego roku, a dziewczęta do ukończonego siódmego roku były przy matce. Wprawdzie dawała ustawa sądowi prawo zarządzenia

inaczej, gdyby zachodziły ważne, głównie z przyczyn separacyi albo rozvodu wynikające powody; — najczęściej jednak takich powodów szczególnych nie było. Stąd dla ojca wynikało prawo zabrania dzieci matce po upływie tych terminów, z którego to prawa ojcowie nieraz bezwzględnie korzystali. Zdarzały się tragedye rodzinne, w pośród których ojciec odbierał dzieci matce za pomocą władzy, a matka nawzajem wykradała je ojcu. — Nowela oddaje sądowi kwestyę, czy i które dzieci ojcu czy matce mają być powierzone, stanowiąc najpierw, że umowa między małżonkami musi być przez sąd zatwierdzona, a gdyby taka, pod zatwierdzeniem sądu zawarta umowa, nie doszła do skutku, natenczas sąd, kierując się przede wszystkim interesem dzieci, z uwzględnieniem szczególnych zachodzących stosunków, zawodu, osób i przymiotów rodziców i przyczyn z jakich nastąpiły separacya lub rozwód, orzec ma, czy wszystkie dzieci, czy też niektóre powierzone być mają ojcu lub matce. — Zniesione więc są owe ściśle określone terminy ustawowe, a rozstrzygnięcie tej często drażliwej między małżonkami kwestyi pozostawione będzie odtąd władzy bezstronnej, która ma obowiązek badania zachodzących w każdym konkretnym przypadku okoliczności, a nie wmiészana do walki poważnionych małżonków, *ex fide bona* rzecz wyłącznie ze stanowiska dobra dzieci ocenić potrafi. Nadto jest ona upoważniona do zmiany pierwotnego orzeczenia swego w razie, gdyby się zmieniły okoliczności. — Każdemu małżonkowi ustawa zachowuje prawo osobistego znoszenia się z dziećmi, utrzymywanemi przy drugim małżonku. Nie zapobiegnie ten przepis zapewne przykrościom, jakich doznawają rodzice przez odebranie im dzieci, lecz niewątpliwie je złagodzi, a w każdym razie bardziej od dawniejszego służyć będzie dobru dzieci. Koszt wychowania zawsze ponosić musi ojciec. (§ 6. now.)

Postanowieniom tym nadaje ustawa moc działania wstecznego, to znaczy, że mają być one zastosowane na-

wet i w takich przypadkach, w których wychowanie dzieci w czasie, gdy ustawa poczęła obowiązywać, już było uregulowane podług przepisu dawniejszego.

Dzieci nieślubne.

12. Odpowiednie uregulowanie stanowiska dzieci nieślubnych jest jednym z najtrudniejszych zadań prawodawczych. Wchodzą tu bowiem z jednej strony względy na świętość instytucji małżeństwa jako podstawy naszego ustroju społecznego, które domagają się pewnego korzystniejszego stanowiska dla dzieci ślubnych, a z drugiej strony względy ludzkości, przemawiające za dziećmi, będącymi owocem związków pozamałżeńskich.

Wiadomo, jak srogim był zwłaszcza we wiekach średnich los dzieci nieślubnych. Owi *spurii, incestuosi, adulterini* wyłączeni byli nie tylko od praw familijnych, lecz często od wszelkich praw publicznych i prywatnych. Z biegiem czasu łagodniały te normy, ale jeszcze kodeks z 1811. r. stawia na czele § 165. zasadę: że „dzieci nieślubne wyłączone są od praw rodziny i pokrewieństwa“ i z tej zasady tak w prawie familijnem jak i spadkowem wysnuwa pewne konsekwencje. Nowela tę zasadę i jej konsekwencje łagodzi; utrzymuje wprawdzie wyłączenie dziecka nieślubnego z rodziny o j c a, ale wiąże je ściślej z rodziną m a t k i. Dotąd bowiem dziecko nieślubne miało prawa pokrewieństwa jedynie wobec matki, nie zaś wobec jej rodziny, dziś uzyskało je także wobec rodziny matki na równi z jej dziećmi ślubnymi. Obowiązek utrzymywania ciąży przedewszystkiem jak dotąd na ojcu, ale gdyby tenże nie mógł mu podołać, spada już nie tylko jak dotąd na matkę, lecz także na dziadków macierzystych. (§ 9. now.).

13. Ale także i w innych kierunkach polepsza się stanowisko dziecka nieślubnego. I tak:

a) Gdy dotąd obowiązki ojca rozpoczynały się dopiero w chwili urodzenia się dziecka nieślubnego, to odtąd już

przed narodzeniem się jego ojciec może być zniewolony do zabezpieczenia z góry kosztów utrzymania na czas pierwszych trzech miesięcy, jeśli tego matka zażąda i potrzebuje i jeśli nie oddaje się życiu nieobyczajnemu, a ojcostwo zostanie uprawdopodobnione (§ 11. now.). Podobnie ojciec winien też matce zabezpieczyć z góry zwrot kosztów rozwiązania i utrzymania na 6 tygodni tudzież dalszych stąd wynikających wydatków (§ 10. now.), co także pośrednio wypada na korzyść dziecka. Prawo matki żądania zwrotu tych kosztów ulega przedawnieniu trzechletniemu (§ 10. now.).

14. b) Dziecko nieślubne, które ojciec uznał za swoje, albo które wyrokiem za jego dziecko uznane zostało, jeśli w chwili śmierci jego w jego domu było utrzymywane i wychowywane, może żądać aż do czasu, gdy będzie się mogło samo utrzymywać, i nadal takiego samego utrzymania i wychowania, wszelako nie w rozciąglejszej mierze, aniżeli należy się dzieciom ślubnym. (§ 13. now.). To będzie miało ten skutek, że śmierć ojca, która dotąd na położenie takich dzieci w domu jego chowanych niekorzystnie wpływała, pozostawiając je na łaskę i niełaskę jego dziedziców, w tym przypadku nie pogorszy ich sytuacji materyjalnej. Mogą wprowadzić dzieci ślubne uwolnić się od obowiązku utrzymywania przy sobie dziecka nieślubnego, ale tylko przez złożenie na rzecz jego takiej kwoty, jaka byłaby mu przypadła jako legityma (ob. poniżej n. 52), gdyby było ślubnem. Na wypadek wyseparowania go ze wspólności domowej zyskuje ono więc w tej kwocie odpowiedni ekwiwalent. Co prawda, wykonać się to da tylko tam, gdzie znajdują się w rękę dziedziców odpowiednie na to fundusze.

15. c) Nowela wprowadza dalej ważną ze względu na społeczne stanowisko dziecka nieślubnego nowość. Odtąd bowiem mąż matki, chociażby nie był ojcem, może za zezwoleniem matki i dziecka a względnie jego ustawowego zastępcy i sądu, nadać dziecku swoje nazwisko przez

oświadczenie wobec krajowej władzy politycznej (§ 8. now.), — co dotąd nie było dozwolone. W praktyce zdarzało się takie nadanie nazwiska nielegalnie, tym sposobem, że mąż matki przyznawał się fikcyjnie do ojcostwa, a skutkiem tego dziecko nieślubne uważane było jako *per matrimonium subsequens* legitymowane. Nowela wskazała więc legalną drogę zamiast tego obejścia ustawy.

16. O tem, że nowela dopuszcza zabronioną dotąd adopcyę dziecka przez ojca nieślubnego (§ 20. now.) i nadaje dziecku takiemu prawo dziedziczenia ustawowego po krewnych matki (§ 65. now.), będzie mowa później (n. 20, 44).

17. Ustawa nadto dąży do tego, aby w interesie dzieci nieślubnych ojcostwo było w czas i należyście stwierdzone, a więc albo dobrowolnie uznane, albo drogą procesu ustalone i nakłada na sądy obowiązek czuwania nad tem. W razie uznania ojcostwa każe ustalać drogą postępowania niespornego rozmiar obowiązków ojcowskich, a tylko gdyby to zależało od stwierdzenia okoliczności spornych, opiekunowi ma być polecone wytoczenie procesu.

Sąd wreszcie czuwać winien nad tem, ażeby dzieci nieślubne w razie potrzeby uzyskać mogły pomoc z funduszu ubogich swej gminy przynależności i aby w tym celu ich przynależność wcześniej była ustalona.

Przysposobienie (adopcyja).

18. Umową o przysposobienie dziecka, znaną już w dawnym Rzymie w postaci t. zw. arogacyi lub adopcyi, wytwarzany bywał między osobami dotąd sobie obcemi stosunek prawny taki, jaki między rodzicem a dzieckiem istniał skutkiem narodzenia się dziecka własnego. Nazywano umowę tę *imitatio naturae*. Kodeks z r. 1811. przyjął tę instytucyę i za wzorem prawa rzymskiego czynił ją zależną od pewnych warunków, a więc wymagał, ażeby przysposobiciel miał co najmniej lat 50, ażeby nie składał był

uroczystych ślubów bezżenności, ażeby nie miał własnych dzieci ślubnych i ażeby przysposobiony był co najmniej o 18 lat młodszym od przysposobiciela. — Stosunek taki wiązuje się na podstawie umowy między przysposobicielem a przysposobionym, a w razie, gdyby ten ostatni był małoletnim, jego zastępcą prawnym, za zezwoleniem ojca ślubnego lub, gdyby tegoż nie było, matki, opiekuna i sądu. Jeśli ojciec ślubny żyje, potrzeba jego zezwolenia nawet chociażby przysposobiony był już pełnoletnim. O ile ustawa nie stanowi wyjątków, między przysposobicielem a przysposobionym powstają takie same prawa, jak między ślubnymi rodzicami a dziećmi¹). Przysposobiciel obejmuje władzę ojcowską i połączone z tą władzą prawa i obowiązki. Na innych członków rodziny przysposobiciela umowa wpływu nie ma. Przysposobiony nie traci jednak praw do swej własnej rodziny. — Stosunek prawny między przysposobicielem a przysposobionym może być w umowie inaczej uregulowany, ale istotnym skutkiem przysposobienia, którego pomijać nie wolno, jest przejście nazwiska przysposobiciela na przysposobionego. (§§ 179—185.).

19. Nowela wprowadziła niektóre zmiany w tych przepisach. I tak: zniżyła wymagany wiek przysposobiciela z 50 na 40 lat, postanowiła dalej, że jeżeli przysposobiciel pozostaje w związku małżeńskim, wolno mu przysposobić dziecko tylko za zezwoleniem drugiego małżonka, chyba, że tenże drugi małżonek jest chorym umysłowo lub nie wiadomego pobytu, albo że małżeństwo jest rozdzielone. Co do przejścia nazwiska wprowadza nowela tę zmianę, że gdy podług kodeksu cyw. przysposobiony, obok nazwiska przysposobiciela, zatrzymać musiał nadto swoje na-

¹) Przepis § 755 k. c., wedle którego dziecku przysposobionemu służy ustawowe prawo dziedziczenia po przysposobicielu, tudzież przepis § 756. k. c., wedle którego przysposobicielowi takie prawo dziedziczenia po dziecku przysposobionemu nie służy, pozostały niezmienione (§ 66. now.).

zwisko rodowe, to odtąd zatrzymanie tego ostatniego nie jest konieczne, lecz zależy od umowy, a jedynie wówczas nastąpić musi, jeśli chodzi także o zatrzymanie szlachectwa, w którym to przypadku nazwisko przyjęte bezpośrednio z tamtem połączone być winno. (§§ 18. i 19. now.).

20. Ważną zmianę zawiera § 20. now. Podług dekr. nadw. z 28. stycznia 1816. n. 1206. zb. u. s. rodzicom nieślubnym nie było wolno przysposabiać swoich dzieci nieślubnych. Zakaz ten uzasadniano najpierw tem, że byłoby niezgodne z istotą adopcyi, gdyby przysposabiano osobę, będącą już w naturalnym, tak bliskim związku z przysposobicielem. Po za tem obawiano się, iżby ten łatwiejszy sposób nadawania dziecku praw rodu ślubnego, nie powstrzymywał rodziców nieślubnych od zawarcia małżeństwa legalnego między sobą, a więc legalizacyi dzieci *per matrimonium subsequens*. Obecnie uznano, że pierwszy wzgląd czysto teoretyczny, nie powinien zaważyć na szali. Co zaś do względu drugiego, to odpada on już z tego powodu, że przeszkody małżeństw między nieślubnymi rodzicami są najczęściej innego rodzaju i że wszelki, choćby pośredni przymus do zawierania małżeństw jest nieodpowiedni. Z tych powodów nowela zniosła powyższy zakaz (§ 20. now.).

Opieka i kuratela.

21. W dawnym Rzymie opieka nad majątkiem pupila była pierwotnie prawem agnatów tegoż, ustanowionem nie w interesie pupila lecz opiekuna w tym celu, ażeby opiekun miał sposobność czuwania nad majątkiem, który miał się kiedyś dostać jemu lub osobom bliskim. Charakter ten opieki jako prawa opiekuna objawia się jeszcze w owych przepisach, wedle których pewne osoby mają przed innemi pierwszeństwo w objęciu opieki nad osobą niewłasnowolną (n. p. § 198. kod. cyw.). Jednakże opieka straciła już dziś ten charakter prawa ustanowionego w interesie opiekuna, gdyż w sprawowaniu opieki dzisiejszej decy-

duje wyłącznie interes pupila. Opieka stała się dziś powszechnym obowiązkiem obywatelskim, od którego uchylić się można tylko w pewnych ustawą wyraźnie przewidzianych przypadkach, — a obejmuje nie tylko obowiązek starannego zarządu majątkiem, lecz także czuwania nad osobą pupila.

W ustawodawstwie austrijackiem sposób zarządzania majątkiem jest dokładnie unormowany, natomiast opieka nad osobą pupila wymagała w wielu kierunkach wzmocnienia i dokładniejszego zorganizowania, co właśnie jest tendencją przepisów noweli.

22. Na pierwszym miejscu zasługuje na uwagę nowość, którą wprowadza nowela, a która polega na tem, że ilość osób, które do sprawowania opieki powołane być mogą, niemal zdwojona została. Dotąd bowiem kobiety, z wyjątkiem matki i babki, wykluczone były od sprawowania opieki; podług noweli zaś płeć żeńska, z pewnemi drobnemi zastrzeżeniami, ogólnie dopuszczono do opieki.

Nowość tę powitać należy z zadowoleniem. Dotychczasowe wyłączenie kobiet było bowiem anachronizmem, który dawał się wytłumaczyć tylko tradycją historyczną, rzeczowo zaś najzupełniej był nieusprawiedliwiony. Możemy mieć przekonanie, że kobieta, tak samo, jak na tyłu innych polach pracy społecznej, do niedawna całkiem jej obcej, okaże się pożyteczną pracownicą, tem bardziej, że opieka nad dźwiatwą, choć nie urzędowa, była przecież i jest głównem jej polem działania. Dopuszczenie kobiet do sprawowania opieki nie jest, jakby to się pozornie zdawać mogło, objawem równouprawnienia, lecz chyba, jeśli tak wyrazić się wolno, „równozobowiązania“ kobiet; — nie prawa bowiem, nie korzyści spadły na nie, lecz obowiązki, często ciężkie, wymagające, jeśli mają być sumiennie dopełniane, wysokiego stopnia ofiarności, troskliwości i zaparcia się.

23. Nie całkiem jednak zrównano kobiety z mężczyznami pod względem obowiązku. Gdy bowiem opieka mę-

zka jest obowiązkiem obywatelskim, od którego mężczyzna uchylić się może jedynie w pewnych ściśle określonych przypadkach, kobiety (znowu z wyjątkiem matki i babki) nie mogą być wbrew swej woli powoływane do opieki (§ 24. now.). Szukamy powodów tego wyjątkowego przepisu, wczytujemy się w motywa, które krótko tylko wspominają, że autorowie noweli mieli „Bedenken“, obawiając się, ażeby reforma „nie zdyskredytowała się skutkiem niechętnego sprawowania opieki“. Zapytać by się można, czy niechętnie sprawowanie opieki miałoby mieć ten skutek tylko wówczas, gdyby sprawowała ją kobieta? Mnie się zdaje, że prawodawca chyba chciał zaoszczędzić sądom potrzeby używania przymusu przeciw kobietom, sądzę jednak, że obawy jego są płonne, gdyż niema powodu przypuszczania, iżby kobiety były mniej od mężczyzn skłonne do ponoszenia ofiar dla dobra ludzkości.

24. Drugą różnicą w stanowisku opiekuna kobiecego jest podług noweli ta, że kobieta zamężna może objąć opiekę tylko za zezwoleniem męża, wyjąwszy, gdyby chodziło o opiekę nad dzieckiem własnem lub gdyby mąż był umysłowo chorym albo niewiadomym z miejsca pobytu lub wreszcie, gdyby małżonkowie byli separowani (§ 22. now.). Motywa uzasadniają ten przepis tem, że stosunek między mężem a żoną mógłby być zakłócony, gdyby żona wbrew woli męża sprawowała opiekę, — chociaż bądź co bądź i nieusprawiedliwiony zakaz ze strony męża podobny może odnieść skutek. Słusznie ustawa odstąpiła od projektu pierwotnego, który w razie niezgodzenia się męża na sprawowanie opieki przez żonę, powoływał sąd do rozstrzygnięcia sporu. Byłoby to bowiem niewłaściwe, gdyby kazano sądowi mieszać się do spraw domowych tego rodzaju między małżonkami.

25. Krokiem, chociaż nie całkiem stanowczym ku równouprawnieniu wprawdzie nie kobiet, lecz matek, jest przepis, który nadaje matce prawo powoływania w rozporządzeniu ostatniej woli opiekuna, jakie dotąd służyło

tylko ojcu, z tem wszelako ograniczeniem, że prawo powołania służące ojcu ma mieć pierwszeństwo (§ 25. now.). Podobnie przyznano kobiecie z tem samem zastrzeżeniem prawo wykluczenia kogoś od pewnej opieki (§ 23. now.).

26. Dotąd w przypadkach, gdy matka lub babka sprawowały opiekę, musiał im być, jak wiadomo, dodany t. zw. spółopiekun, który miał być pomocny opiekunce radą, a gdyby odkrył jakieś niewłaściwości w sprawowaniu opieki, donosić miał o tem sądowi, — poza tem zaś podpisywać podania sądowe razem z opiekunką, a ewentualnie zaznaczać odrębne swe zdanie (§ 212., 213. k. c.). W praktyce spółopiekun był najczęściej figurą od parady, i już z powodu swego szczupłego zakresu działania nie miał znaczenia, zwłaszcza tam, gdzie opiekunka należycie spełniała swe zadanie. To też nowela dozwala dodawać spółopiekuna tylko wówczas, jeśli ojciec za życia to zarządził, jeśli opiekunka sama tego żąda, jeśli sąd ze szczególnych względów uzna to za potrzebne w interesie pupila, albo jeśli nieślubna matka jest opiekunką, a interes dziecka tego wymaga (§ 27. now.).

27. Z pomiędzy innych postanowień, odnoszących się do opieki zwracam uwagę na następujące:

a) że osoby, które z powodu niezałatwionych pretensyj mogłyby być zawikłane w procesa z małoletnim, nie będą — jak dotąd (§ 193. kod. cyw.) — wprost od opieki wyłączone, lecz że o kwestyi, czy z tego powodu są niezdolne do objęcia opieki, orzekać będzie sąd w konkretnych przypadkach (§ 23. now.);

b) że w szeregu tych, których należy powoływać do opieki, matka ślubna będzie miała pierwszeństwo przed dziadkiem ojczystym (§ 26. now.), — gdy dotąd było odwrotnie (§ 198 kod. cyw.);

c) że sąd może uwolnić kobietę od opieki, jeśli wyjdzie za mąż, a musi ją uwolnić, jeśli mąż cofnie swe pozwolenie (§ 28. now.).

d) że w miejsce dotychczasowego opiekuna, lub kuratora, matka lub żona pupila mogą być powołane do opieki lub kurateli (§ 29. now.);

e) że dodani matkom lub babkom spółopiekunowie mają być uwolnieni, jeśli podług nowych przepisów nie zachodzi potrzeba ustanawiania spółopiekuna.

28. Podług noweli opieka może być poruczona nie tylko jednostkom lecz także organizacyom zbiorowym. I tak:

a) nowela utrzymuje wyraźnie w mocy dekr. nadw. z 17. sierpnia 1822. n. 1888. zb. u. s., podług którego dyrekcye zakładów sierót i podrzutków zastępują miejsce opiekuna dzieci tamże umieszczonych. Dyrekcye te mają w całej pełni wszelkie prawa i obowiązki opiekuna (§ 53. now.).

b) Nad małoletnim, nie posiadającym żadnego majątku, który pozostaje w domu pracy przymusowej, w zakładzie poprawczym, albo innym publicznym lub prywatnym zakładzie o statucie przez rząd zatwierdzonym, a poświęconym opiece wychowawczej, — albo też który oddany jest na wychowanie jakiej rodzinie pod nadzorem takiego zakładu, poruczona może być opieka zakładowi w ten sposób, że przełożony ma wszelkie prawa i obowiązki opiekuna. Jest to t. zw. opieka zakładowa (*Anstaltsvormundschaft*). W tych przypadkach zaniechać można ustanowienia innego opiekuna. Gdyby mimo to, dla dobra małoletniego, inny opiekun był ustanowiony, nie będzie miał tenże wpływu na wychowanie małoletniego w zakładzie (§ 50. now.).

c) Opiekę nad małoletnimi może sąd poruczyć także radzie opiekuńczej (§ 34. now.), o której będzie mowa później (ob. n. 29 i nast.).

W końcu wprowadza nowela nową instytucyę t. zw. opieki generalnej (*Generalvormundschaft*). W szczególności pozwala na oddanie całkowitej lub częściowej opieki nad ubogimi dziećmi organowi administracyi publicznej

lub związkowi dla ochrony młodzieży, jeśli zabraknie zdanych i chętnych jednostek lub okaże się to potrzebnem dla strzeżenia praw i dobra takichże dzieci (§ 54. now.). — Bliższe o tem postanowienia mają być wydane w formie rozporządzenia.

Rada opiekuńcza.

29. Przepisy kodeksu cywilnego, o ile odnoszą się do zarządu majątkiem pupilów, są szczegółowe, a uzupełniają je przepisy patentu o sprawach niespornych. W kierunku jednakże opieki nad o s o b ą pupila brak wszelkich norm organizacyjnych i wykonawczych, a kontrola sądów nad działalnością opiekunów w sprawach majątkowych, często aż nadto drobiazgowa, okazuje się niewystarczającą w przedmiocie opieki nad osobą pupila, nad jego wychowaniem i prowadzeniem się. Niepodobna z tego powodu czynić zarzuty sądom. Dawniej sprawy opiekuńcze należały do sądów t. zw. patrymonialnych, których okręgi były drobne, rozciągające się na jedną lub kilka gmin, do jednego „justycyaryusza“ należących. Tenże znał zwykle każdego pupila i opiekuna osobiście i stosunki rodzinne i majątkowe mieszkańców swego okręgu, a, jeśli był do tego ukwalifikowany, mógł czuwać skutecznie nad ich działaniem, udzielać im swych rad i karcić nadużycia lub niedbalstwo. Dziś, wobec znacznej rozciągłości okręgów sądowych, okazuje się to wszystko bardzo trudnem zwłaszcza wobec przeciążenia sądów innemi sprawami. Wprawdzie i gminy i duchowieństwo mają obowiązek spółdziałania w sprawach opiekuńczych lecz to spółdziałanie w szczupłym tylko objawia się zakresie (§ 189 kod. cyw.), a z natury rzeczy nie może zastąpić bezpośredniej, indywidualnej kontroli każdego przypadku opieki z osobna, zwłaszcza w miastach większych, w których i te czynniki przeciążone są sprawami najrozmaitszego rodzaju.

30. Nasuwałyby się tu myśl zaradzenia tym niedostatkom przez rozszerzenie autonomii rodziny, utworzeniem

t. zw. rad familijnych, na które mogłaby przejść wielka część agend sądu, zwłaszcza owa potrzebna kontrola indywidualna i nadzór nad osobą pupila. Jednak uznano, że instytucja rad familijnych, zaprowadzonych w krajach kodeksu napoleońskiego, (dawniej także w okręgu krakowskim) a dziś fakultatywnie także w Niemczech istniejących (§ 1858 kod. niem.), nie zdołałaby u nas zastąpić opieki sądowej, do której ludność nawykła, a w szczególności nie byłaby odpowiednią dla mało oświeconego dotąd naszego stanu włościańskiego. Obawiano się więc tak radykalnej zmiany, a gdy główną przyczynę niedomagania spraw opiekuńczych upatrują w braku bliższej styczności sądów opiekuńczych z pupilami, uznano za konieczne stworzenie stałego organu, który byłby niejako pośrednikiem między sądem a pupilami i władzami miejscowymi. W tym celu wprowadza nowela t. z. r a d y o p i e k u ń c z e. Poszła ona w tym względzie za głosem między innemi sejmu galicyjskiego, który rezolucją z r. 1892. domagał się utworzenia osobnego, od gminy niezależnego organu pomocniczego, mającego wspierać sądy w nadzorze nad opiekunami i kuratorami i bezpośrednio ich kontrolować. Za taką formą spółdziałania oświadczył się też w r. 1906. 4. Zjazd prawników polskich w Krakowie i niedawno odbyty Kongres ochrony dzieci w Wiedniu. Co bardziej: jak dalece odczuwało społeczeństwo potrzebę takiego organu, dowodzi okoliczność, że w wielu gminach krajów do Austrii należących: w Czechach, Morawach, Szląsku, w dolnej i górnej Austrii, w Karyntyi, szczególnie zaś w Galicyi utworzono rady sieroce z podobnym zakresem działania drogą dobrowolnej asocyacji, że zawiązywano stowarzyszenia i komitety, które skutecznie podejmowały się pomagania sądom w sprawowaniu opieki, chociaż dla braku organizacyi ustawowej działalność tych związków polegała wyłącznie tylko na dobrej woli i gorliwości jednostek i dobrowolnej przychylności sądów. Otóż przepisy noweli o radzie opiekuńczej mają na celu

nadanie tej dobroczynnej działalności podstawy legalnej i odpowiedniej organizacyi.

Nie mogę na tem miejscu pominąć zasług jakie zaskarbiły sobie w tym kierunku prezydya obydwóch galicyjskich trybunałów apelacyjnych, starając się w ramach ustaw dotąd obowiązujących zużytkować w interesie spraw opieki owe prywatne usiłowania i muszą stwierdzić, że u nas w kraju znalazła się wielka ilość sędziów, którzy w przekonaniu o użyteczności tych dobrowolnych organizacyj, popierali je nader gorliwie i skutecznie. Najlepszym dowodem skuteczności tych usiłowań prywatnych jest to, że nowela w swoich postanowieniach o radzie opiekuńczej w wielkiej części nadała im tylko kształt i siłę ustawy, zachowując ten sam kierunek, w jakim rozwinięto owe działania prywatne.

31. Otóż nowela, tworząc rady opiekuńcze, wskazuje im jako cel: pomaganie sądom przy wykonywaniu sądownictwa opiekuńczego i kuratelarnego (§§ 30., 48. now.) w takich sprawach, w których spółdziałanie osób; zostających w bezpośredniej styczności z pupilami, okazuje się koniecznem. Przedewszystkiem więc zadaniem ich jest: udzielanie sądom wiadomości o faktach ważnych dla podejmowania i prowadzenia spraw pupilarnych, wspieranie w nadzorowaniu opiekunów lub kuratorów i donoszenie o dostrzeżonych brakach lub nadużyciach (§ 31. now.). Rada opiekuńcza powinna więc donosić sądowi o potrzebie ustanowienia opiekuna, spółopiekuna lub kuratora, albo przydłużenia opieki, lub zarządzeń, jakie okazują się pożądane w przypadkach zaniedbania pieczy i wychowania albo nadużywania władzy, lub zaniedbywania obowiązków ze strony rodziców, — dalej powinna wyszukiwać i wskazywać sądowi osoby, zdadne i chętne do objęcia opieki i wspierać zastępcę radą szczególnie przy wyborze zawodu pupilów, którzy są na ukończeniu obowiązku szkolnego (§ 32. now.).

32. Rada opiekuńcza ma charakter władzy publicznej

o tyle, że powołana jest do sprawowania poruczonych jej czynności rządowych i zostaje pod ochroną przepisów ustawy karnej; nie jest zaś władzą administracyjną w tem znaczeniu, iżby była upoważniona do samodzielnego orzekania i zarządzania, o ile jej takie prawo w jej zakresie działania nie będzie drogą rozporządzeń nadane. Ani jej ani jej członkom nie służy tedy prawo egzekutywy, t. j. prawo przymusowego wykonywania zarządzeń. Może ona starać się o usunięcie dostrzeżonych braków lub nadużyć przez pouczanie i upominanie, lecz gdyby te środki nie były skuteczne, powinna zwrócić się do właściwej władzy, a więc do sądu, lub, w przypadkach nagłych, do miejscowej władzy policyjnej.

33. Sąd może radzie op. poruczać odbieranie przyrzeczeń od opiekunów, spółopiekunów lub kuratorów, może żądać od niej opinii co do zarządzeń zamierzonych w sprawach pupilarnych (§ 33. now.), może jej nawet powierzać wprost opiekę nad małoletnimi, dla których nie ustanowiono innego opiekuna (t. zw. „opieka generalna“ §§ 34., 54. now.); — drogą rozporządzenia może być jej nadto poruczony nadzór nad dziećmi, oddanemi osobom prywatnym na wychowanie, a udzielanie prawa do przyjmowania dzieci na wychowanie może być uczynione zależnem od jej przyzwolenia (§ 35. now.).

34. Rada opiekuńcza podlega nadzorowi sądu swego okręgu, i obowiązana jest czynić zadość wszystkim tegoż poleceniom. Sąd może ją zwoływać na narady (§ 36. now.) i znosić się z nią i jej członkami ustnie i bezpośrednio. Nadto może ona znosić się z korporacyami publicznemi i stowarzyszeniami i powierzać ich funkcyjnarzuszom lub innym osobom załatwianie swoich czynności pod swoim kierownictwem i nadzorem. Takimi pomocniczymi organami są w szczególności, t. zw. w y c h o w a w c y lub w y c h o w a w c z y n i e sierót, którzy mogą być używani do wywiadów i peryodycznego doglądu

i nadzoru i mogą być powoływani do udziału w naradach rady opiekuńczej z głosem doradczym (§ 38 now.).

35. Okręgiem, na który rozciąga się działalność rady opiekuńczej jest z reguły obręb jednej gminy lub obszaru dworskiego, — mogą być jednak ustanowione wspólne rady dla kilku takich okręgów lub też może być utworzonych więcej rad opiekuńczych w jednej gminie. Wyznacza okręgi władza polityczna (starostwo lub, jeśli ma udział gmina o własnym statucie, polityczna władza krajowa) po wysłuchaniu interesowanych w porozumieniu z prezydentem Sądu krajowego lub obwodowego i ogłasza to w dzienniku ustaw i rozp. krajowych (§ 40. now.).

36. Członkami mogą być osoby własnowolne obojga płci, które mają austr. obywatelstwo i są w używaniu praw obywatelskich (§ 41. now.). Członkami mają być ustanowieni: reprezentanci prawnie uznanych kościołów i stowarzyszeń religijnych, szkolnictwa i gmin (obszarów dworskich) interesowanych, tudzież osoby prywatne, które mają dostateczną znajomość stosunków miejscowych, okazują czynnie trwałe zainteresowanie się sprawą opieki nad młodzieżą i potrafią podołać pracom. Ustanawiani będą na przeciąg lat pięciu, a urząd ich jest honorowy. W czasie swej funkcyi mają prawo używania tytułu „radca sierocy“ (§ 42. now.). Reprezentanci kościołów i stowarzyszeń religijnych tudzież szkolnictwa nie mogą się uchylić od powołania do rad opiekuńczych. Inni mają prawo uchylenia się, jeśli podług ustawy mogą się uchylić od objęcia opieki, albo jeśli już przez jeden okres byli czynni jako członkowie (§ 44 now.). — Członkowie, którzy zaniedbują stale obowiązki, mogą być usunięci (§ 43 now.). Mają oni też obowiązek przestrzegania tajemnicy urzędowej, o ile spełnienie ich zadań nie wymaga innego zachowania się (§ 39. now.).

To są najważniejsze przepisy o tej w ustawodawstwie austriackiem nowej instytucyi rad opiekuńczych. Skute-

czność ich zależy w pierwszym rzędzie od ich wykonania. Mamy w ustawodawstwie obowiązującym wiele przepisów doskonałych, które — jak to mówią — zostają na papierze. Miejmy nadzieję, że tak nie będzie w tym przypadku. Rady opiekuńcze bowiem — jak to już wspomniałem — wyprzedziły ustawę, wprowadziły się niejako same drogą dobrowolnego zajęcia się nimi społeczności naszej, a szczególnie naszych sędziów. Świadczy to o tem, że społeczność sama odczuła ich potrzebę i uprawnia nas do nadziei, że obecnie, ustawą ulegalizowane, zbawiennie działać będą.

ROZDZIAŁ III.

PRZEPISY PRAWA SPADKOWEGO.

37. Trafnie określił słynny Niemiec Savigny istotę prawa spadkowego słowami: *In der Aufstellung des Erbrechts liegt die Vollendung des Rechtsorganismus*. Bez prawa spadkowego, które określa, co ma się stać z majątkiem pozbawionym swego pana, prawu cywilnemu majątkowemu zabrakłoby jednego z warunków życia. Stosunki prawne, w jakie wchodzi jednostka za życia swego, nie mogą być zależne od przypadkowej długości życia ludzkiego, której nikt z góry przewidzieć nie może. Wymagają one owszem pewności, że będą trwały tak długo, dopóki nie spełnią celu, jaki im z góry przeznaczono, że więc w razie, gdyby skutkiem śmierci odpadł w czasie ich istnienia podmiot ich uprawniony lub zobowiązany, znajdzie się podmiot inny, który je podtrzyma tym sposobem, że przejmie na siebie prawa i obowiązki zmarłego. Na nicby się nie zdały najuroczystsze przyrzeczenia, najformalniejsze akty, gdyby nie było pewności, że śmierć dłużnika lub wierzyciela nie przetrnie przedwcześnie związanych stosunków prawnych. Gasną więc wskutek śmierci tylko takie stosunki, które już z góry ściśle z sobą ich podmiotu są związane a więc stosunki osobowe i rodzinne; — na istnienie stosunków majątkowych śmierć z reguły (bo i tu są wyjątki) wpływu nie ma: własność, wierzytelność, długi istnieją i istnieć muszą nadal, a sytuacja zmienia się tylko o tyle, że w miejsce zmarłego właściciela, wierzyciela lub dłużnika, w ogół praw i obowiązków jego, które tworzyły jego majątek, wstępuje dziedzic.

38. W codziennem życiu łączymy z pojęciem spadku czyli spuścizny zwyczajnie tylko wyobrażenie korzyści, jakie spadają na dziedzica. Nie wolno nam jednak zapominać, że z temi korzyściami łączą się nierozzerwalnie także wszelkie ciężary i zobowiązania, które miał zmarły w obec osób innych. W tem właśnie złączeniu obowiązków z korzyściami tkwi wysokie znaczenie socyalne prawa spadkowego. Że komuś przypadły po zmarłym majątek ziemski, kamienica, gotowizna, w tem korzyść dziedzica; — że jednak równocześnie utrzymały się w mocy wszystkie obowiązki majątkowe w obec osób trzecich i ogółu, w tem korzyść społeczna, w tem społeczna racya prawa spadkowego.

39. Co do kwestyi, kto ma podtrzymywać stosunki prawne majątkowe zmarłego, objawiły się w pochodzie wieków w zapatrywaniach dwa główne kierunki.

W społecznościach pierwotnych, w których jednostka ludzka nie dochodziła do znaczenia, a których organizacja opierała się na grupie rodowej (tak w dawnym Rzymie *gens*, w krajach germańskich *Sippe*, u Słowian szczep, ród), także i stosunki majątkowe otrzymują konfigurację grupową. Grupa pochłania jednostkę, która nie ma potrzeby odnosić się na zewnątrz, bo grupa zaspakaja jej pierwotne, niewybredne potrzeby i dążenia. Jeśli z takiej grupy odpadnie skutkiem śmierci jednostka, mienie pozostaje przy grupie. — W miarę jak wzrasta indywidualizm w ustroju społecznym, stosunki majątkowe zmieniają też swój charakter. To co posiada jednostka, jest jej własnością, to co komu winna, jej długiem a gdy jednostka zniknie ze świata, majątek jej pozostałby bez pana, dług jej bez dłużnika, gdyby nie było nikogo, ktoby je zdołał objąć, a wówczas chodzi o to, kto na przyszłość miałby podtrzymywać ogół stosunków prawnych, jakie się łączyły ze zmarłym.

40. Jakkolwiek w dzisiejszym ustroju społecznym in-

dywidualizm wziął górę nad organizacją grupową, to jednak ślady tej różnicy przetrwały do dziś dnia w niektórych ustawodawstwach. Jedne — a do nich należy kodeks Napoleona i ustawodawstwa na wzór jego urobione — idąc za prawem germańskim, wychodzą z założenia, że majątek zmarłego zasadniczo powinien pozostać rodzinie, że tedy dziedzica szukać należy przedewszystkiem w pośród najbliższych krewnych. *Der Erbe wird geboren, nicht gekoren, — solus deus heredem facere potest.* Prawo dziedziczenia przedstawia się tu jedynie jako modyfikacja prawa majątkowego rodzinnego, spowodowana śmiercią jednego z członków rodziny, powołanie zaś innych osób, jako wyjątkowe obciążenie dziedzica, dopuszczalne tylko w bardzo ograniczonej mierze. — Inne prawa oswobodziły się w zupełności od pierwotnej organizacyi grupowej, i, idąc w kierunku zindywidualizowania społeczności ludzkiej, kładą główny nacisk na dyspozycję właściciela, uprawniając go (z pewnemi tylko zastrzeżeniami na korzyść najbliższych krewnych czyli t. zw. dziedziców koniecznych) do swobodnego zarządzenia, kogo zastępcą swoim zamianować zechce, a tylko w braku takiego zarządzenia, podają reguły o porządku następstwa, opierając się wówczas na domniemanej woli jego, albo porządkując zastępstwo to w sposób wskazany innymi względami legislacyjnymi. Za wzorem prawa rzymskiego, w którem uwydatnia się w wysokim stopniu indywidualizm jako cecha narodu Rzymian, ustawa austriacka poszła tą ostatnią drogą. W pierwszym rzędzie spuścizna dostaje się temu, komu ją przeznaczył właściciel; — swoboda dyspozycyi ograniczona jest tylko prawem dziedziców koniecznych, ale i tym spadkodawca może ją odjąć w przypadkach w ustawie przewidzianych, mianowicie jeśli zajdą powody usprawiedliwiające tak zw. wydziedziczenie. Tylko w razie, gdyby spadkodawca nie pozostawił ważnego testamentu, a więc dopiero w dalszym rzędzie, wskazuje ustawa dziedzica, wychodząc z założenia, że skoro spad-

kodawca inaczej nie rozporządził mogąc to uczynić, to miał wolę, aby spadek dostał się krewnym, o których ustawa przypuszcza, że ich bardziej miłował, aniżeli obcych.

Ustawowy porządek dziedziczenia jestto więc jak gdyby testament przygotowany przez ustawę dla tych spadkodawców, którzy innego przeznaczenia nie dają majątkowi swemu.

41. Chcąc uprzytomnić sobie ustawowy porządek dziedziczenia kodeksu z r. 1811, należy sobie wyobrazić rodzaj drzewa genealogicznego, w którego środku jest spadkodawca. Na dół idą kreski, wskazujące imiona jego potomków, a więc dzieci, dalej wnuków, prawnuków i t. d., — w górę takie, które wskazują imiona jego przodków, a więc rodziców, dziadków, pradziadków i t. d., a od nich idą znowu na dół kreski łączące ich imiona z imionami ich potomków.

Wychodząc z założenia, że spadkodawca chociaż nie rozporządzi swym majątkiem na przypadek śmierci, zwyczajnie miewa wolę, ażeby tenże dostał się tym, którzy są bliżsi sercu jego, a więc z reguły ślubnym dzieciom, następnie rodzicom, a dopiero w braku tychże dalszym krewnym, prawodawca tworzy pewne grupy, czyli t. zw. linie albo parentele, z których zawsze poprzednia wyłącza wszelkie następne, a które wskazują porządek dziedziczenia. Takich grup było podług kod. cyw. sześć.

Najpierw idzie grupa dzieci i ich potomków, a więc wnuków, prawnuków i t. d., a to pierwszych podług głów, a w miarę jak które dziecko nie żyło w chwili śmierci spadkodawcy, jego potomków — podług szczepów (linia pierwsza).

Jeśli niema dzieci ani wnuków spadek zwraca się w górę i przechodzi na rodziców po połowie, a w miarę jak ci nie żyją przez ich głowy, na ich potomków, a więc na rodzeństwo spadkodawcy, ewentualnie tegoż potomków (linia druga).

Jeśli w drugiej linii niema dziedzica, spadek wspina się wyżej do dziadków ojczystych i macierzystych, a gdyby już nie żyli, spada przez głowy nieżyjących na ich potomków (linia trzecia), podobnie przypadał podług kod. cyw. pradziadkom a względnie ich potomkom (linia czwarta, piąta i szósta).

Obok tego szły prawa małżonka (ob. pon. n. 47), który otrzymywał spadek cały dopiero, gdy nikogo w owych sześciu grupach nie było, a gdyby nie było małżonka, brali spadek legataryusze, ewentualnie majątek jako bezdziedziczny dostawał się skarbowi państwa „tytułem kaduka“. O prawach dzieci nieślubnych będzie mowa później. (n. 53).

42. Nowela w tym stanie rzeczy poczyniła kilka zmian bardzo doniosłych, z których najważniejszą jest:

Ograniczenie ustawowego porządku dziedziczenia do czterech pierwszych linii z wyłączeniem nadto z rzędu dziedziców czwartej linii — potomków pradziadków (§§ 60—63. now.). Tym sposobem z krewnych powołanych przez kod. cyw. do dziedziczenia wykreślił prawodawca bardzo znaczną ilość, jeżeli zważymy, że grono powołanych zwiększało się w miarę, jak prawa dziedziczenia szły w górę ku dalszym przodkom, a przez głowy ich rozsypywały się na coraz to większą ilość dziedziców. Wszak w piątej linii było już 8 par czyli 16 przodków, którzy pozostawili zazwyczaj mniej lub bardziej liczne potomstwo, a w 6 linii par 16 czyli 32 przodków. Słusznie podnoszą motywa, że między zupełnie nieograniczonym prawem dziedziczenia, jakie zna kodeks niemiecki, a ograniczonym do 6 linii, jakie było dotąd podług kodeksu z r. 1811., prawie różnicy już niema.

Co prawda, innowacya noweli jest — o ile się tyczy dwóch ostatnich linii tj. 5 i 6 — przeważnie tylko teoretyczna. Rzadko bowiem chyba zdarzy się, ażeby dziedzice w tychże parantelach powołani wogóle doszli do świadomości, że jako krewni spadkodawcy są powołani,

a gdyby nawet, ażeby potrafili wykazać wymagany stopień pokrewieństwa. Najczęściej więc dla braku znanych z życia i miejsca pobytu osób powołanych, brał takie spuścizny w przechowanie fiskus, a po upływie czasu przedawnienia praw spadkowych, je inkamerował. Nie zdarzało się to zbyt często z powodu, że zwyczajnie bliższe parantele wyłączały owych pra-pradziadków a raczej ich potomków od dziedziczenia.

Za ścieśnieniem granicy ustawowego dziedziczenia przemawia to przedewszystkiem, że jeśli ustawa stara się regulować je tak, jakby to najlepiej odpowiadało woli spadkodawcy, nie powinna powoływać do dziedziczenia osób, o których istnieniu spadkodawca zazwyczaj wcale nie miał wiadomości, które więc musiały mu być najzupełniej obojętne. Ustawa powinna się liczyć z tem, że w dzisiejszych czasach poczucie należności do pewnej rodziny zaciera się już po kilku generacjach, a po za tą granicą krewni stają się sobie obcymi, zatem wzajemne ich po sobie dziedziczenie niema już podstawy w związkach rodzinnych.

Przeciw temu podnoszono, że zadaniem prawodawstwa jest właśnie wzmacnianie związku rodzinnego, a nie rozluźnianie go, że dalej ograniczenie prawa dziedziczenia zbytnio rozszerza prawa kadukowe skarbu państwa, a doświadczenie uczy, że spadkodawcy najczęściej wolą, aby spadek dostał się choćby najdalszym krewnym raczej, aniżeli fiskusowi. Wreszcie podnoszono, że zacieśnienie granic praw dziedziczenia byłoby koncesją na rzecz idei skrajnej partii socjalno-demokratycznej, która dąży do zniesienia praw dziedziczenia wogóle. I w gronie komisji Izby Panów zdania się ścierały, wahało się pójść za projektem rządowym zgodnym z tekstem dzisiejszej noweli, chciano uratować przynajmniej prawa potomków czwartej parenteli. Lecz ostatecznie zdecydowano się pójść za myślą projektu rządowego, a wpłynął na to szczególnie wzgląd, że już w pośród

owych potomków czwartej parenteli (pradziadków) o łączności rodzinnej ze spadkodawcą niema mowy, że spadek taki przypadałby im całkiem niespodziewanie, a to dawałoby powód do licznych ryzykownych procesów spadkowych i prowadziłoby do rozdrobnienia majątków, szkodliwego ze względów gospodarczych. — Przytaczano dalej, że gdy dawniej subiektywne usposobienie jednostki dawać mogło często pierwszeństwo najdalszym krewnym przed skarbem państwa, to było to wewnętrznie uzasadnione poczuciem łączności rodzinnej i szczepowej, skutkiem której majątek nawet i tam, gdzie już nie było związków indywidualnych, mógł służyć interesom rodziny lub szczepu. Dziś obowiązek opieki nad jednostką z rąk rodziny przeszedł na wielki publiczno prawny związek państwowy, a jeśli państwo ściąga majątki nie związane już poczuciem łączności rodzinnej, nie czyni tego jako wrogi jednostkom „fiskus“, lecz jako czynnik powołany do opieki społecznej, a prawo „kaduka“ nie jest dziś już — jak je niektórzy nazywają — resztką dawnej, przestarzałej polityki finansowej, lecz wynikiem tej samej myśli, z której czerpało siłę rodzinne prawo dziedziczenia. Że zaś ustawa tym sposobem zbliża się do zapatrywań socyalnej demokracji, nie powinno być powodem odrzucenia myśli, za którą przemawiają inne, ważniejsze względy prawodawcze. Byłoby owszem bardziej niebezpiecznem obstawanie przy przestarzałych poglądach a tem samem dawanie sposobności do skutecznych na nie ataków.

Rozważając owe w komisji Izby Panów obszernie omawiane i w motywach jej przytoczone argumenty *pro* i *contra*, osobiście skłoniłbym się raczej na stronę stanowiska noweli, a rozstrzygającym byłby dla mnie argument, że musiałby to już być bardzo znaczny majątek, któryby, dostawszy się przez głowy pra-pradziadków 5 i 6 linii potomkom tychże, mógł w ich ręku reprezentować jakąś wartość gospodarczą. Zwykły majątek średni,

któryby tą drogą dostał się potomkom, rozsypuje się na drobne cząstki, które przestają być czynnikiem gospodarczym, — a natomiast użyty w całości na cele publiczne, mógłby mieć znaczenie dla dobra ogółu. Tylko, że tych celów publicznych nie szukałbym w państwie lecz w bliższych organizmach życia publicznego a więc w gminie lub w kraju ojczystym spadkodawcy, co odpowiadałoby też najczęściej woli jego. Jeżeli ktoś u nas pomija dalszą rodzinę i przeznaczają majątek na cele ogólne, czyni to zwyczajnie na korzyść bliższych sobie celów, na cele swej gminy, swego kraju, dla Lwowa, Krakowa, Przemyśla raczej, aniżeli dla Wiednia, Gracu lub Tryjestu, — nie zdarza się zaś prawie nigdy, aby rozporządzeniem ostatniej woli obdarzał n. p. monarchię austro-węgierską lub choćby skarb krajów reprezentowanych w Radzie Państwa.

Inną jest kwestya, czy granic ustawowego prawa dziedziczenia, jakie rząd zaprowadził, nie zakresłono zbyt ciasno. W obec tego, że przypadki, iżby w chwili śmierci spadkodawcy żyli jeszcze jego pradiadkowie, są bądź co bądź rzadkie, a ich potomkowie nie mają już prawa dziedziczenia, uważać można za regułę, że ustawowe prawo dziedziczenia kończy się już z linią trzecią to jest linią dziadków i ich potomków. Tak tedy w braku dziadków linii trzeciej z pomiędzy krewnych pobocznych spadkodawcy już rodzeństwo dziadków, a co bardziej cioteczni lub stryjeczni bracia lub siostry ojca lub matki nie mają już prawa dziedziczenia. To wydaje się niesłusznem wobec tego, że, jak doświadczenie uczy, krewni tacy zwyczajnie nietylko nie tracą poczucia przynależności do rodziny, lecz często nawet jeszcze należą do wspólności domowej. Przyznano w motywach, że w każdym pociągnięciu granicy tkwi pewna samowolność; — tembardziej więc należało się wystrzegać wszelkiego zbyt śmiałego skoku, a zdaniem mojem pominięcie po-

tomków czwartej linii jest, w porównaniu do dotychczasowego stanu prawnego, krokiem zbyt radykalnym.

Kwestya granic prawa dziedziczenia, bądź co bądź, nie jest jeszcze zamknięta i nadaje się do dyskusyi, a stanowcze jej rozwiązanie, zdaniem mojem, nie było tak naglącem, ażeby musiano dokonać go na mocy § 14. Jeśli się rząd na to zdecydował, stało się to zapewne z powodu, iż mało miał nadziei, aby rozwiązanie tej kwestyi mogło nastąpić drogą parlamentarną, a spodziewał się, że parlament łatwiej skłoni się do utrzymania dokonanej już reformy, aniżeli miałby ją sam przeprowadzić.

43. Rozumie się, że nowe te postanowienia o prawie dziedziczenia mogą być zastosowane tylko do przypadków, które się zdarzą po wejściu noweli w moc obowiązującą (§ 64. now.). W przypadkach dawniejszych urosły już pewnym osobom prawa, których nowa ustawa naruszać nie powinna.

Prawo dziedziczenia dzieci nieślubnych.

44. Już wspomniałem, że w dążeniu do poprawy losu dziecka nieślubnego przepisy rozp. ces. znamionują znaczny postęp. Dotąd dziecię takie zrównane było ze ślubnem jedynie tylko w stosunku do swej matki. Do ojca i jego rodziny, oprócz prawa do alimentacyi, nie miało żadnych praw, niemniej też wyłączone było od praw rodzinnych względem rodziny matki.

Otóż w zakresie prawa spadkowego nowela zrównała je ze względu na rodzinę matki zupełnie ze ślubnem, dając zarazem i krewnym matki wzajemne prawo dziedziczenia po dziecku nieślubnem a więc także i wzajemne prawo do tak zw. legitymy, czyli części obowiązkowej (§§ 65. i 66. now.).

Zmiany wprowadzone należy uznać za słuszne. Dotychczasowy stan rzeczy był bowiem wielką krzywdą dziecka nieślubnego. Nawet po swoim rodzeństwie nie miało ono prawa dziedziczenia a spuścizna jego, jeśli

matka zmarła, dostawała się skarbowi państwa jako dobro bezdziedziczne.

Motywa noweli przytaczają, że podstawą ustawowego dziedziczenia między krewnymi jest spólność krwi, więc wyłączenie dziecka nieślubnego od prawa dziedziczenia po krewnych matki nie miało żadnej racyi. Wprawdzie ten sam wzgląd przemawiałby także za dziedziczeniem po ojcu nieślubnym i jego krewnych. Lecz tu motywa liczą się z względami na znaczenie małżeństwa. Bardziej przekonującym jest dalsze motywum, że doświadczenie uczy, iż krewni matki, która nie ma własnego domu i żyje przy rodzicach lub innych krewnych, a zatem w najczęstszych przypadkach, uważają nieślubne jej dziecko zwyczajnie za należące do rodziny.

45. I te postanowienia nie mają skutku wstecznego z powodu, że w dawniejszych przypadkach śmierci, inne osoby, wówczas najbliższej uprawnione, nabyły już prawa, których nowa ustawa pozbawić ich nie może (§ 67. now.).

Prawo dziedziczenia pozostałego małżonka.

46. Według zapatrywania nauki prawo dziedziczenia małżonka ma być wyrazem dalszego działania spólności małżeńskiej za życia i utrwalić powinno ekonomiczne stanowisko, odpowiadające stosunkom, jakie istniały w czasie trwania tejże spólności. Temu postulatowi przepisy kodeksu z r. 1811. nie odpowiadały. Autorowie tegoż kodeksu, szczególnie główny tegoż autor Zeiller, odnosili się do praw spadkowych pozostałego małżonka dość nieprzychylnie, a głównym powodem tego stanowiska był ten, że przyznanie pozostałemu małżonkowi większych praw do majątku zmarłego, powodowałoby najczęściej przejście majątku do innej rodziny.

47. Wedle kodeksu pozostały małżonek miał prawo do całego spadku na ostatniem miejscu to jest gdyby żadnych innych dziedziców w sześciu liniach nie było, a wyprzedzał tylko—skarb państwa. O b o k innych dziedziców

był zaś również upośledzony. Jeśli pozostały dzieci, miał obok nich prawo użytkowania części dziecięcej, a najwyżej jednej czwartej części spuścizny. W konkurencyi z innymi krewnymi miał jedynie prawo do jednej czwartej części własności; — resztę zabierali krewni chociażby najdalsi, wcale zmarłemu nieznani.

W naszych stosunkach, w których mąż jest najczęściej stroną zarobkującą, ten stan rzeczy szczególnie niekorzystnym był dla pozostałej wdowy, gdyż śmierć męża redukowałą ekonomicznie tryb jej życia w sposób dotkliwy, gdy ubył ten, który dom cały na pewnej skale życiowej utrzymywał. Nadto, jeśli pozostały dzieci, wdowa wchodziła w majątkową od nich zależność, mając jedynie prawo użytkowania części ich własności, co, zwłaszcza wobec pasierbów, bywało przykrem.

48. Nowela gruntownie zmieniła te stosunki na korzyść pozostałego małżonka.

Najpierw przyznała mu w każdym razie, a więc i wtedy, gdy konkuruje z dziećmi zupełną własność przypadającej mu części spuścizny, a następnie powiększyła tę część w ten sposób, że w konkurencyi z dziećmi otrzymuje zawsze jedną czwartą, a z innymi krewnymi połowę spuścizny w charakterze spółdziedzica. Nadto w razie, gdyby nie było ani rodziców spadkodawcy ani dziadków, a tylko pozostali potomkowie dziadków, otrzymuje pozostały małżonek jeszcze z drugiej połowy taką część, jakaby była przypadła potomkom zmarłych dziadków, gdyby małżonka pozostałego nie było. Tak więc otrzymać on może oprócz swej połowy jeszcze więcej w miarę jak z pomiędzy czworga dziadków niektórzy w czasie śmierci spadkodawcy już nie żyli, a całość otrzyma, jeśli wszyscy dziadkowie wówczas już nie żyli, zatem czwartą linię t. j. pradiadków wyłącza całkowicie. (§ 68. now.).

49. Do schedy małżonka kodeks cyw. (§ 758.) kazał wliczać wszystko, co temuż należało się z majątku zmar-

tego z mocy kontraktów małżeńskich, kontraktu dziedziczenia lub rozporządzenia ostatniej woli. Projekt rządowy zwalniał małżonka od tego policzania, co niektórym wydawało się zbyt faworyzowaniem małżonka. Nowela obrała drogę pośrednią. Każę bowiem wliczać tylko to, co mu przypada z tytułu kontraktów małżeńskich lub kontraktu dziedziczenia (§ 68. now.), wychodząc z założenia, że datki takie z góry zazwyczaj mają być niejako odkupem praw dziedziczenia czyli odprawą, — zwalnia go zaś od policzenia tego, co otrzymać ma na podstawie rozporządzenia ostatniej woli, motywując to tem, że to — podług zamiaru spadkodawcy z reguły uchodzić powinno jakoby zapis naddziałowy. — Wynika stąd, że policzenie datków kontraktowych nie powinno nastąpić, jeśli już w kontrakcie było wykluczone, a z drugiej strony policzenie datków także i testamentowych nastąpi, jeśli taką była wola spadkodawcy.

50. Jeszcze jedną korzyść przynosi nowela pozostałemu małżonkowi: tak zw. n a d d z i a ł o w e (*der Voraus*,¹⁾ § 69.) t. zn. rzeczy ruchome, należące do składu gospodarstwa domowego, — a to, z ograniczeniem do tego, co mu jest potrzebne do własnego użytku, jeśli dziedziczy razem z dziećmi, zaś bez wszelkiego ograniczenia jeśli dziedziczy z innymi krewnymi spadkodawcy (§ 69.). Nie chodziło tu tyle o zwiększenie jego schedy ile o to, aby pozostał ile możliwości w posiadaniu przedmiotów, z którymi wiąże go interes może bardziej idealny aniżeli materialny i do których użytku przywykł w czasie wspólnego pożycia małżeńskiego.

¹⁾ W ustawie użyto wyrazu „*Vorausvermächtnis*“, zapis naddziałowy, który to wyraz jest niewłaściwym, gdyż zapis (*Vermächtnis*) jest rozporządzeniem ostatniej woli, — to zaś, co § 69. now. przeznaczają pozostałemu małżonkowi poza jego schedą spadkową, należy mu się z ustawy, nie zaś z rozporządzenia ostatniej woli. Trafniejszym jest wyraz „*der Voraus*“ użyty w kod. niemieckim (§ 1932. i 2311.), co określamy po polsku wyrazem „naddziałowe“.

W przepisach ulepszających położenie pozostałego małżonka idzie nowela przeważnie za wzorem kodeksu niemieckiego z małemi tylko odmianami n. p. z tą odmianą, że przyznaje małżonkowi naddziałowe w konkurencji z dziećmi, gdy kodeks niemiecki mu je w tym przypadku odmawia (§ 1932. kod. niem.).

51. Dodać należy, że małżonek z winy swej separowany niema ani ustawowego prawa dziedziczenia ani prawa do naddziałowego. Gdyby kwestya winy w dniu śmierci jeszcze nie była rozstrzygnięta, a więc proces był jeszcze w toku, dziedzice mogą proces kontynuować a skutek co do praw spadkowych i naddziałowego zależeć będzie od rezultatu procesu.

52. Pozostaje nam jeszcze do omówienia kwestya tak zw. legitymy, czyli części obowiązkowej małżonka.

Prawo austriackie, tak samo jak pr. rzymskie, wychodzi z zasady, że właścicielowi wolno rozporządzać swem mieniem na przypadek śmierci z reguły swobodnie. Swoboda ta ograniczona jest jednakże o tyle, że — jak to już poprzednio wspomniałem — niektórym osobom służy prawo do t. zw. legitymy czyli pewnej w ustawie określonej części spadku czystego, chociażby spadkodawca inaczej nim rozporządził. Są to t. zw. dziedzice konieczni. I te osoby może spadkodawca wyłączyć, ale tylko z pewnych w ustawie przewidzianych powodów, usprawiedliwiających takie wyłączenie czyli wydzielczenie. Dziedzicami koniecznymi są podług kod. cyw.: dzieci, wnuki, prawnuki w ogóle potomkowie w prostej linii, którzy mogą się domagać połowy, i rodzice, dziadkowie, pradziadkowie wogóle przodkowie w linii prostej, którzy mają prawo do jednej trzeciej czystego spadku zawsze o tyle, o ile by im służyło prawo dziedziczenia ustawowego, gdyby testamentu nie było. Krewni uboczni, bracia, siostry, stryjowie i t. d. ani też pozostały małżonek nie mają podług kod. cyw. prawa do legitymy.

Otóż powstała kwestya, czy należy udzielić takie prawo małżonkowi, innemi słowy: czy i nadal ma mieć spadkodawca wolność pozbawiania pozostałego małżonka bez słuszych powodów prawa dziedziczenia, a więc rozporządzania spadkiem na rzecz innych osób z pominięciem jego? — Dawniejsze ustawy jak: pruski Landrecht, saskie prawo cywilne i t. d. a nawet poprzednik kodeksu z roku 1811., t. zw. kodeks galicyjski, dawały małżonkowi prawo do legitymy, tak samo najnowszy kodeks niemiecki, prawo cywilne szwajcarskie i inne. Projekt rządowy noweli poszedł za ich przykładem a nawet subkomitet Izby Panów przyznawał małżonkowi to prawo, idąc za zdaniem przeważnej części autorów a między innymi Ungera, który wskazywał na to, że ścisłość i serdeczność związku małżonków zasługuje co najmniej na takie uwzględnienie, jak stosunku rodziców do dzieci.

Ostateczna uchwała komisji i pełnej Izby Panów zapadła jednak przeciwnie, a rozporządzenie cesarskie zastosowało się do tego stanowiska. I tak pozostawiono ustęp § 796. kod. cyw., który małżonkowi prawa do legitymy wprost odmawia, pozostawiając mu jedynie — z małą modyfikacją — to, co mu już kod. cyw. przyznawał, t. j. prawo do „pryzwoitego utrzymania“, gdyby z własnych zasobów nie miał takiego utrzymania, a to, jak długo nie wejdzie w ponowny związek małżeński i nie ma zapewnionego utrzymania z ustawowego lub kontraktowego prawa dziedziczenia (§ 71. now.).

Motywa tego dla pozostałego małżonka niekorzystnego postanowienia są zdaniem mojem bardzo słabe. Przytaczano najpierw wzgląd na dzieci, który całkiem nie wchodzi w rachubę, jeśli dzieci niema, a który nie powinien decydować, jeśli chodzi o ich ojca lub matkę. Przytaczano dalej, że legityma popierałaby zawieranie małżeństw dla samego majątku, a zapomniano o tem, że zawierając małżeństwa dla majątku, ci, co do tego są zdolni, mają tysiąc innych powodów i żenią się dla majątku

a nie dla samej legitymy. Wreszcie przytaczano, że takie prawo udzielone małżonkowi dawałoby dzieciom sposobność do podnoszenia przeciw pozostałemu rodzicowi przykrych procesów, w których musianoby rozprawiać o powodach pominięcia, których sam spadkodawca nie uznał za stosowne podnosić; przeciw czemu da się powiedzieć, że: albo małżonek zasłużył na podnoszenie takich procesów, to mu się krzywda nie dzieje, albo nie zasłużył, to i dzieci się namyślą, zanim z takim procesem wystąpią przeciw ojcu lub matce, — na pieniaczy zaś niema rady. Zresztą ustawa sama odbiera małżonkowi wszelkie prawa do spadku, zatem i do legitymy, jeśli stał się winnym separacyi (§ 70.). — Odmówienie małżonkowi prawa do legitymy uważam za nieuzasadnione i nie zgodne z tendencją poprawy losu pozostałego małżonka, jaka objawia się w innych postanowieniach noweli.

Prawo skarbu państwa do spadków bezdziedzicznych.

53. Gdy niema dziedzica testamentowego, umownego ani ustawowego, albo ci, którzy żyją, spadku przyjąć nie mogą lub nie chcą, gdy także niema legataryusza, którym ustawa w braku dziedziców spuściznę stosunkowo przyznawać każe (§ 726. kod. cyw.), spuścizna oddaną zostaje skarbowi państwa, który, chociaż nie jest dziedzicem, zastępuje jego miejsce (*heredis loco est*).

Prawo to skarbu państwa do objęcia spadków bezdziedzicznych uzasadniano rozmaicie. Najczęściej uzasadniano je tem, że spadek taki jest rzeczą niczyją i podlega uprzywilejowanemu prawu zawłaszczenia, przyznanemu państwu, a raczej ogółowi reprezentowanemu przez państwo, czem wyłączone zostaje ogólne prawo okupacyi rzeczy niczych, służące każdemu (§ 382. kod. cyw.). Historycznie da się ono wywieść stąd, że dawniej dobrem bezdziedzicznym opiekował się ten, kto miał jurysdykcję, a gdy w ciągu pewnego czasu nikt praw żadnych nie wykazał, stawał się właścicielem. Niektóre prawodaw-

stwa (jak n. p. Landrecht pruski, prawo saskie, najnowszy kodeks niemiecki) uważają skarb państwa wprost za dziedzica, a kod. Napoleona prawo objęcia spadków bezdziedzicznych przez państwo wywodzi z zasady art. 713: *les biens, qui n'ont pas de maitre, appartiennent a l'état.*— Praktyczna różnica między dziedzicem w ścisłym znaczeniu a skarbem państwa jako obejmującym dobro bezdziedziczne polega na tem, że przepisy o dziedzicach nie odnoszą się do skarbu państwa: nie potrzebuje on n. p. zgłaszać się do spadku, nie staje się osobistym dłużnikiem wierzycieli spadkowych, a więc nigdy powyżej wartości spadku nie odpowiada, — przyznanie majątku odbywa się wedle innych przepisów. Z tych wszystkich przepisów wynika, że to prawo skarbu państwa nie jest prawem dziedziczenia, ani nawet prawem prywatnem, lecz z natury swej jest raczej obowiązkiem publicznym, ustanowionym w tym celu, ażeby majątki bezdziedziczne nie marniały bez dozoru, albo nie stawały się jako dobro niczyje przedmiotem wolnej okupacyi z krzywdą nie tylko interesowanych, którzy później zgłosić się mogą, lecz i ogółu.

Ten charakter „prawa kaduka“ jako obowiązku skarbu państwa nie jest wprawdzie w praktyce uznawany, praktyka bowiem często stosuje przepisy o dziedzicach analogicznie także w przypadkach, gdy skarb państwa obejmuje spadki bezdziedziczne. Liczy się zaś z tych charakterem „prawa“ skarbu państwa kodeks niemiecki, uznając wprawdzie skarb państwa dziedzicem, ale odmawiając mu prawa odrzucenia takiego spadku.

Nowela nie wprowadza w przepisach kodeksu żadnej zmiany materalnej, lecz tylko stylizuje dotychczasowy § 760 kod. cyw. inaczej, opuszczając odpowiednio do terazniejszego stanu ustawodawstwa administracyjnego wzmiankę o „innych osobach“ uprawnionych do objęcia takich spadków, gdyż takich „innych osób“ już obecnie niema.

Wspominałem już o tem, że uważałbym za odpowiednie, gdyby ustawa przyznawała spuścizny bezdziedziczne związkom bliższym spadkodawcy n. p. krajowi lub gminie.

Inne przepisy spadkowe.

54. Z pomiędzy innych drobniejszych zmian, jakie nowela wprowadza do przepisów spadkowych kodeksu, wymienić jeszcze należy następujące:

Z powodu dopuszczenia kobiet jako świadków przy aktach prawnych okazała się potrzeba nowej stylizacji § 591. kod. przez opuszczenie wyrazów, wykluczających kobiety od udziału w charakterze świadków rozporządzenia ostatniej woli (§ 56. now.), tudzież § 597. kod., w którym były one dopuszczone tylko wyjątkowo (przy t. zw. testamentach uprzywilejowanych, podczas żeglugi lub zarazy); zniesienie reguły wymagało tu zniesienia także i wyjątku (§ 58. now.).

Przy tej sposobności uchylono też dotychczasowe wykluczenie osób zakonnych, uzasadnione, w tychże samych §§ 591. i 597. tak, że dziś już zakonnicy i zakonnice mogą funkcjonować jako świadkowie rozporządzeń ostatniej woli.

Zmieniono też przepis § 592. kod., który do świadectwa nie dopuszczał osób skazanych za zbrodnię oszustwa lub innej zbrodni pochodzącej z chęci zysku (§ 57. now.). Przepis ten kodeksu uznano za nieodpowiedni, ponieważ powodował on zbyt często nieważność testamentu, jeśli mianowicie testator zaprosił do funkcji świadka osobę, o której skazaniu za taką zbrodnię nie miał wiadomości. W związku z tem zostaje też zmiana § 586. kod. o stwierdzeniu pod przysięgą ustnego rozporządzenia ostatniej woli (§ 55. now.).

55. Rozumie się, a nadto w noweli wyraźnie wypowiedziano (§§ 59., 64., 67., 72., now.), że zawarte w niej

nowe przepisy nie mają zastosowania do dawniejszych przypadków.

56. Jeżeli mi wolno wyrazić w końcu zdanie o noweli, nie waham się wypowiedzieć, że znamionuje ona stanowczy postęp w ustawodawstwie cywilnem. Z projektu uchwalonego przez Izbę Panów mieści ona w sobie to, co w nim było najlepsze. Pozostawiając na uboczu kwestye, jak na dziś czysto teoretyczną, czy przepisy jej bez wyjątku były tak nagląco potrzebne, iżby kwalifikowały się do ogłoszenia we formie cesarskiego rozporządzenia z § 14. ust. zasadn., wdzięczni możemy być rządowi, że był tak powściągliwym, iż nie ogłosił w tej formie całego przez Izbę Panów uchwalonego projektu, o którego wielu innych postanowieniach dużo dałoby się jeszcze dyskutować.

Dziś — inter arma — niewielu może znajdzie się takich, którzy się nowelą tą zainteresują bliżej. Ale gdy wrócą czasy pokoju, nowela, zwłaszcza w swych postanowieniach co do ochrony młodzieży niewątpliwie okaże się zbawienną. Otwiera bowiem szczytne i szerokie pole działalności sędziom, opiekunom i opiekunkom, od których gorliwości w wykonaniu jej postanowień zależeć będzie dobro tysięcy dzieci, pozbawionych dotąd skutecznej ochrony legalnej.

DODATEK.

**Rozporządzenie cesarskie z dnia 12. października 1914,
Dz. u. p. n. 276.**

o częściowej noweli do powszechnej księgi ustaw cywilnych.

Na podstawie § 14. ustawy zasadniczej z dnia 21. grudnia 1867, Dz. u. p. Nr. 141, rozporządzam, co następuje:

Artykuł I.

Celem zmiany i uzupełnienia niektórych postanowień powszechnej księgi ustaw cywilnych (p. ks. u. c.) wydaje się następujące postanowienia:

ROZDZIAŁ 1.

POSTANOWIENIA PRAWA OSOBOWEGO.

Tytuł 1.

Czasokresy uznania śmierci.

§ 1.

§ 24. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Domniemywa się śmierci nieobecnego:

1. jeżeli upłynęło od jego urodzenia lat siedmdziesiąt
a od ostatniej wiadomości o jego życiu lat pięć, albo od

KAISERLICHE VERORDNUNG VOM 12. OKTOBER 1914

R. G. B. N. 276.

über eine Teilnovelle zum allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche.

Auf Grund des § 14. des Staatsgrundgesetzes vom 21. Dezember 1867, R. G. Bl. Nr. 141, finde Ich anzuordnen, wie folgt:

Artikel I.

Zur Aenderung und Ergänzung einiger Bestimmungen des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches (a. b. G. B.) werden die nachfolgenden Bestimmungen erlassen:

jego urodzenia lat trzydzieści a od ostatniej wiadomości lat dziesięć — przyczem pięcio- i dziesięcioletnie czasokresy liczy się od końca ostatniego roku, w którym były wiadomości, że on jeszcze żyje;

2. jeżeli w wojnie był ciężko ranny, albo jako uczestnik wojny zginął a od końca roku, w którym skończyła się wojna, upłynęły trzy lata, do tego zaś czasu nie było żadnej wiadomości o życiu jego;

3. jeżeli znajdował się na okręcie, który zatonął, albo w innem groźnem niebezpieczeństwie życia, a od końca roku, w którym nastąpiło to zdarzenie, przez trzy lata nie wiadziiano wcale gdzie on się znajduje. Domniemywa się, że okręt zatonął, jeżeli nie zawiął do miejsca swego przeznaczenia albo, gdyby nie miał oznaczonego celu podróży, jeżeli nie powrócił a od ostatniej wiadomo-

1. ABSCHNITT.

PERSONENRECHTLICHE BESTIMMUNGEN.

1. Titel.

Fristen für die Todeserklärung.

§ 1.

§ 24 a. b. G. B. hat zu lauten:

Der Tod eines Abwesenden wird vermutet:

1. wenn siebzig Jahre seit seiner Geburt und fünf Jahre seit der letzten Nachricht von seinem Leben, oder wenn dreissig Jahre seit seiner Geburt und seit der letzten Nachricht zehn Jahre verstrichen sind — die Fristen von fünf und zehn Jahren vom Schlusse des letzten Jahres gerechnet, in dem er den vorhandenen Nachrichten zufolge noch gelebt hat;

2. wenn er im Kriege schwer verwundet oder als Teilnehmer im Kriege vermisst worden ist und seit Schluss des Jahres der Beendigung des Krieges drei Jahre verstrichen sind, ohne dass bis dahin eine Nachricht von seinem Leben eingegangen ist;

3. wenn er auf einem untergegangenen Schiffe oder in einer andern nahen Todesgefahr gewesen ist und seit Schluss des Jahres, in das dieses Ereignis fällt, durch drei Jahre vermisst wird. Der Untergang des Schiffes wird vermutet, wenn es am Orte seiner Bestimmung nicht eingetroffen oder in Ermangelung eines festen Reisezieles nicht zurückgekehrt ist und seit der letzten Nachricht drei

ści upłynęły trzy lata. Ostatni dzień tego czasokresu pozostaje się za dzień zatonięcia.

We wszystkich tych przypadkach można żądać uznania śmierci.

§ 2.

Przepisy § 1. mają zastosowanie także do tych przypadków, w których w chwili rozpoczęcia się mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego jest już w toku postępowanie w celu uznania śmierci, ale jeszcze nie zapadło orzeczenie w pierwszej instancji o uznaniu śmierci.

W § 7., ustęp 2., ustawy z dnia 16. lutego 1883, Dz. u. p. Nr. 20, należy przytoczenie § 24., l. 3. p. ks. u. c. zmienić na „§ 24., l. 2. i 3. p. ks. u. c.“

Tytuł 2.

Zdatność kobiet do przybierania ich jako świadków uroczystości, aktu, dokumentu i tożsamości.

§ 3.

Kobiety mogą być świadkami przy sporządzaniu pi-

Jahre verstrichen sind. Als Tag des Unterganges gilt der letzte Tag dieser Frist.

In allen diesen Fällen kann die Todeserklärung angesucht werden.

§ 2.

Die Vorschriften des § 1. finden auch auf diejenigen Fälle Anwendung, in denen bei Beginn der Wirksamkeit dieser Kaiserlichen Verordnung das Verfahren zum Zwecke der Todeserklärung bereits anhängig ist, eine Entscheidung über die Todeserklärung in erster Instanz jedoch noch nicht gefällt wurde.

Im § 7, Absatz 2 des Gesetzes vom 16. Februar 1883, R. G. Bl. Nr. 20, ist das Zitat des § 24, Z. 3 a. b. G. B. zu ändern in „§ 24, Z. 2 und 3 a. b. G. B.“.

2. Titel.

Fähigkeit der Frauen zur Verwendung als Solennitäts-, Akts-, Urkunds- und Identitätszeugen.

§ 3.

Frauen können bei Errichtung schriftlicher Urkunden und bei

semnych dokumentów i przy rozporządzeniach ostatniej woli i można je przybierać przy sporządzaniu aktów notaryalnych jako świadków aktu, oraz jako pierwszego lub jedyne go świadka tożsamości przy sądowych i notaryalnych uwierzytelnieniach, lub innych poświadczeniach notaryalnych. Spółpodpis ich jako świadków na dokumentach prywatnych w drobiazgowych sprawach hipotecznych może zastąpić spółpodpis świadków płci męskiej.

ROZDZIAŁ 2.

POSTANOWIENIA PRAWA FAMILIJNEGO.

Tytuł 1.

Piecza nad małoletnimi, zostającymi pod władzą ojcowską.

§ 4.

§ 178. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Jeżeli ojciec nadużywa swej władzy, albo nie dopełnia

letzten Anordnungen Zeugen sein und bei Errichtung von Notariatsakten als Aktszeugen sowie bei gerichtlichen und notariellen Beglaubigungen oder anderen notariellen Beurkundungen als erster oder einziger Identitätszeuge zugezogen werden. Ihre Mitfertigung als Zeugen auf Privaturkunden in geringfügigen Grundbuchssachen kann die Mitfertigung männlicher Zeugen ersetzen.

2. ABSCHNITT.

FAMILIENRECHTLICHE BESTIMMUNGEN.

1. Titel.

Fürsorge für die unter väterlicher Gewalt stehenden Minderjährigen.

§ 4.

§ 178 a. b. G. B. hat zu lauten:

Wenn der Vater seine Gewalt missbraucht oder die damit verbundenen Pflichten nicht erfüllt oder sich eines ehrlosen oder unsittlichen Verhaltens schuldig macht, kann nicht nur das Kind selbst,

połączonych z nią obowiązków albo jeżeli dopuszcza się zachowania niehonorowego lub nieobyczajnego, może zawezwać pomocy sądowej nie tylko dziecko samo, ale ktokolwiek o tem ma wiadomość, a szczególnie najbliżsi krewni. Sąd zbada przedmiot zażalenia i wyda zarządzenia stosowne do okoliczności; może on w szczególności zarządzić, że ojciec pod względem zarządu majątkiem, albo pod względem pieczy nad osobą dziecka ma być wzięty pod nadzór sądu i zrównany z opiekunem.

§ 5.

§ 178. *a.* Jeżeli zakład albo stowarzyszenie dla ochrony lub pielęgnowania dzieci objęło pielęgnowanie i wychowanie dziecka dręczonego, opuszczonego, zaniedbywanego, albo takiego, które rodzice pozostawiają bez potrzebnego nadzoru i wychowania, sąd opiekuńczy na wniosek zakładu lub stowarzyszenia może po zbadaniu stanu rzeczy i wysłuchaniu rodziców orzec, że przed

sondern jedermann, der davon Kenntnis hat, besonders die nächsten Verwandten, den Beistand des Gerichtes anrufen. Das Gericht hat den Gegenstand der Beschwerde zu untersuchen und die den Umständen angemessenen Verfügungen zu treffen; es kann insbesondere anordnen, das der Vater hinsichtlich der Vermögensverwaltung oder hinsichtlich der Fürsorge für die Person des Kindes unter die Aufsicht des Gerichtes gestellt und einem Vormunde gleichgehalten werde.

§ 5.

Nach § 178 a. b. G. B. ist einzuschalten:

§ 178 *a.* Wenn eine Anstalt oder ein Verein für Kinderschutz oder Kinderpflege die Pflege und Erziehung eines misshandelten, verlassenen oder verwahrlosten Kindes oder eines Kindes übernommen hat, dem die Eltern die notwendige Aufsicht und Erziehung nicht gewähren, kann das Vormundschaftsgericht auf Antrag der Anstalt oder des Vereines nach Untersuchung des Falles und Anhörung der Eltern aussprechen, dass das Kind vor Beendigung seiner Erziehung nur mit Zustimmung des Gerichtes der Anstalt oder dem Vereine gegen ihren Willen abgenommen werden kann.

ukończeniem wychowania można dziecko odebrać z zakładu lub stowarzyszenia wbrew ich woli tylko za zgodą sądu.

Tytuł 2.

Staranie się o dzieci w przypadkach rozdziału lub rozwodu małżeństwa.

§. 6.

§ 142. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Jeżeli małżonkowie przy rozdziale lub rozwodzie małżeństwa nie porozumieli się za zgodą sądu co do utrzymania i wychowania dzieci, sąd, uwzględniając szczególne stosunki w takim przypadku zachodzące, orzeknie z uwagą na dobro dzieci, na zatrudnienie, osoby i przysioty rodziców oraz na przyczyny rozdziału lub rozwodu, czy wszystkie dzieci albo które z nich mają być pozostawione ojcu lub matce. Drugi małżonek zatrzymuje mimo to prawo osobistego znoszenia się z dzieckiem. Sąd może znoszenie się to bliżej unormować. Koszta wychowania ponosi ojciec.

2. Titel.

Sorge für die Kinder im Falle der Scheidung oder Trennung der Ehe.

§ 6.

§ 142. a. b. G. B. hat zu lauten:

Wenn bei Scheidung oder Trennung der Ehe die Ehegatten nicht mit Zustimmung des Gerichtes eine Vereinbarung über die Pflege und Erziehung der Kinder getroffen haben, so hat das Gericht unter Berücksichtigung der besonderen Verhältnisse des Falles mit Bedacht auf die Interessen der Kinder, auf Beruf, Persönlichkeit und Eigenschaften der Ehegatten und auf die Ursachen der Scheidung oder Trennung zu entscheiden, ob alle oder welche Kinder dem Vater oder der Mutter zu überlassen sind. Der andere Ehegatte behält dessenungeachtet die Befugnis, mit dem Kinde persönlich zu verkehren. Das Gericht kann den Verkehr näher regeln. Die Kosten der Erziehung sind vom Vater zu tragen.

Bei geänderten Verhältnissen kann das Gericht ohne Rücksicht auf seine früheren Anordnungen oder die Vereinbarungen der Ehe-

Jeżeli się zmieniają stosunki, sąd bez względu na swe poprzednie zarządzenia lub układy małżonków może wydać nowe zarządzenia, jakie okażą się potrzebne dla dobra dzieci.

§ 7.

Postanowienia § 6., ustęp 2., mają zastosowanie, chociażby wychowanie unormowane zostało na podstawie układu małżonków lub zarządzenia sądowego przed rozpoczęciem się mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego.

Tytuł 3.

Nieślubne dzieci.

§ 8.

§ 165. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Dzieci nieślubne nie mają prawa ani do rodzinnego nazwiska ojca ani do szlachestwa, herbu lub innych prerogatyw rodziców; noszą one nazwisko rodowe matki.

Mąż matki może oświadczeniem przed polityczną władzą krajową nadać dziecku swoje nazwisko za przy-

gatten die im Interesse der Kinder notwendigen neuen Anordnungen treffen.

§ 7.

Die Bestimmungen des § 6, Absatz 2, finden auch Anwendung, wenn die Erziehung der Kinder vor dem Beginne der Wirksamkeit dieser Kaiserlichen Verordnung durch Vereinbarung der Ehegatten oder gerichtliche Verfügung geregelt worden ist.

3. Titel.

Uneheliche Kinder.

§ 8.

§ 165 a. b. G. B. hat zu lauten:

Uneheliche Kinder haben weder auf den Familiennamen des Vaters noch auf den Adel, das Wappen und andere Vorzüge der Eltern Anspruch; sie führen den Geschlechtsnamen der Mutter.

Der Ehemann der Mutter kann durch Erklärung bei der politischen Landesbehörde dem Kinde mit Einwilligung der Mutter und des

zwoleniem matki i dziecka lub, jeżeli ono jest małoletnie, prawnego zastępcy i sądu. Do skuteczności tych oświadczeń wymaga się przedłożenia ich we formie dokumentu publicznego, albo sądownie lub notaryalnie uwierzytelnionego.

§ 9.

§ 166. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Także dziecko nieślubne ma prawo żądać od swoich rodziców odpowiadającego ich majątkowi utrzymania, wychowania i zaopatrzenia, a prawa rodziców nad niem rozciągają się tak daleko, jak tego wymaga cel wychowania. Zresztą dziecko nieślubne nie zostaje pod władzą ojcowską swego rodziciela, lecz zastępuje je opiekun.

Do utrzymania jest głównie zobowiązany ojciec; jeżeli on jednak nie może temu podołać, obowiązek ten przechodzi na matkę a po niej na dziadków macierzystych.

§ 10.

§ 167. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Ojciec jest zobowiązany zwrócić matce koszta roz-

Kindes oder, wenn dieses minderjährig ist, des gesetzlichen Vertreters und des Gerichtes seinen Namen geben. Zur Wirksamkeit dieser Erklärungen ist erforderlich, dass sie in öffentlicher oder gerichtlich oder notariell beglaubigter Urkunde vorgelegt werden.

§ 9.

§ 166 a. b. G. B. hat zu lauten:

Auch ein uneheliches Kind hat das Recht, von seinen Eltern eine ihrem Vermögen angemessene Verpflegung, Erziehung und Besorgung zu fordern, und die Rechte der Eltern über dasselbe erstrecken sich soweit, als es der Zweck der Erziehung erfordert. Uebrigens steht das uneheliche Kind nicht unter der väterlichen Gewalt seines Erzeugers, sondern wird von einem Vormunde vertreten.

Zur Verpflegung ist vorzüglich der Vater verbunden; wenn aber dieser dazu nicht imstande ist, so fällt die Verbindlichkeit auf die Mutter und nach dieser auf die mütterlichen Grosseltern.

§ 10.

§ 167. a. b. G. B. hat zu lauten.

Der Vater ist verpflichtet, der Mutter die Kosten der Entbindung

wiązania oraz kosztu jej utrzymania za pierwszych sześć tygodni po rozwiązaniu a także i dalsze wydatki, jeżeli one skutkiem rozwiązania staną się potrzebne.

Wierzytelność zadawnia się z upływem trzech lat po rozwiązaniu.

§ 11.

§ 168. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Jeszcze przed narodzeniem się dziecka sąd na wniosek matki, jeżeli ona tego potrzebuje i jeżeli nie oddaje się życiu rozwiązłemu, może zniewolić tego, czyje ojcostwo wedle § 163, uprawdopodobniono, aby złożył w sądzie kwotę, którą ma dawać na utrzymanie dziecka, za pierwsze trzy miesiące tudzież zwyczajną kwotę kosztów, które wedle § 167. ma zwrócić matce.

§ 12.

§ 169. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Jak długo matka chce i może wychowywać sama dziecko nieślubne odpowiednio do jego przyszłego przezna-

sowie die Kosten ihres Unterhaltes für die ersten sechs Wochen nach der Entbindung und, falls infolge der Entbindung weitere Auslagen notwendig werden, auch diese zu ersetzen.

Die Forderung ist mit Ablauf von drei Jahren nach der Entbindung verjährt.

§ 11.

§ 168. a. b. G. B. hat zu lauten.

Schon vor der Geburt des Kindes kann das Gericht auf Antrag der Mutter, wenn sie dessen bedürftig ist und nicht einen unzünftigen Lebenswandel führt, denjenigen, dessen Vaterschaft gemäss § 163 glaubhaft gemacht wird, dazu verhalten, dass er den Betrag des dem Kinde zu gewährenden Unterhaltes für die ersten drei Monate sowie den gewöhnlichen Betrag der der Mutter nach § 167 zu ersetzenden Kosten bei Gericht erlege.

§ 12.

§ 169. a. b. G. B. hat zu lauten.

Solange die Mutter ihr uneheliches Kind, der künftigen Bestimmung gemäss, selbst erziehen will und kann, darf ihr dasselbe von

czenia, nie wolno ojcu go jej odebrać; mimo to ponosić on musi koszt utrzymania. Jeżeli zaś matczyne wychowanie naraża dobro dziecka na niebezpieczeństwo, obowiązany jest ojciec oddzielić dziecko od matki i albo wziąć je do siebie albo umieścić je gdzieindziej bezpiecznie i przyzwocie.

§ 13.

§ 171. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Obowiązek utrzymywania i zaopatrzenia dzieci nieślubnych przechodzi równie jak inny dług na dziedziców ojca.

Jeżeli ojciec przyznał się do ojcostwa albo jeżeli ono sądownie zostało ustalone, mogą dzieci nieślubne, utrzymywane i wychowywane w czasie śmierci ojca w jego domu, żądać utrzymania i wychowania aż do uzyskania zdolności samoistnego utrzymania się w tej samej mierze, jak dotąd, lecz nie w większej rozciągłości, aniżeli one wedle pozostałego majątku dzieciom ślubnym przypaść mogą w udziale.

dem Vater nicht entzogen werden; dessenungeachtet muss er die Verpflegskosten bestreiten. Läuft aber das Wohl des Kindes durch die mütterliche Erziehung Gefahr, so ist der Vater verbunden, das Kind von der Mutter zu trennen und solches zu sich zu nehmen oder anderswo sicher und anständig unterzubringen.

§ 13.

§ 171. a. b. G. B. hat zu lauten.

Die Verbindlichkeit, uneheliche Kinder zu verpflegen und zu versorgen, geht gleich einer anderen Schuld auf die Erben des Vaters über.

Wenn die Vaterschaft vom Vater anerkannt oder gerichtlich festgestellt worden ist, können uneheliche Kinder, die zur Zeit des Ablebens des Vaters in dessen Hause verpflegt und erzogen werden, die Verpflegung und Erziehung bis zur Selbsterhaltungsfähigkeit auch weiterhin in demselben Masse wie bisher fordern, jedoch nicht in grösserem Umfange, als sie nach dem hinterlassenen Vermögen den ehelichen Kindern zuteil werden kann.

§ 14.

Przepis § 10. ma zastosowanie do wszystkich porodów nieślubnych matek, które się zdarzyły po rozpoczęciu się mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego.

Postanowienie § 13., ustęp 2., niema zastosowania, jeżeli ojciec dziecka nieślubnego zmarł przed rozpoczęciem się mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego.

§ 15.

Prowadzący metryki winni udzielać peryodyczne wykazy nieślubnych urodzeń, które się wydarzyły w ich okręgu, sądowi powiatowemu swej siedziby urzędowej, a gdyby okręg metrykalny obejmował kilka okręgów sądowych, każdemu z tych sądów z osobna.

Szczegółowe zarządzenia należy wydać w drodze rozporządzenia.

§ 16.

Jeżeli dla strzeżenia praw dziecka tego potrzeba, sąd winien postarać się o to, aby ojcostwo uznane było w dro-

§ 14.

Die Vorschrift des § 10 gilt für alle nach Beginn der Wirksamkeit dieser Kaiserlichen Verordnung stattfindenden Entbindungen unehelichen Mütter.

Die Bestimmung des § 13, Absatz 2, findet keine Anwendung, wenn der Vater des unehelichen Kindes vor Beginn der Wirksamkeit dieser Kaiserlichen Verordnung gestorben ist.

§ 15.

Die Matrikenführer haben dem Bezirksgerichte ihres Amtssitzes und, wenn sich der Matrikenbezirk auf mehrere Gerichtsprengel erstreckt, jedem einzelnen dieser Gerichte periodische Verzeichnisse der im Sprengel vorgekommenen unehelichen Geburten mitzuteilen.

Die näheren Anordnungen sind durch Verordnung zu erlassen.

§ 16.

Wenn es zur Wahrung der Rechte des Kindes nötig ist, hat das Gericht dafür Sorge zu tragen, dass die Vaterschaft im Wege der

dze sądownictwa niespornego, albo sądownie ustalone drogą procesu.

W razie uznania ojcostwa ustali sąd z urzędu w postępowaniu niespornem wysokość świadczeń, do jakich ojciec obowiązany jest wedle ustawy, poleci zaś opiekunowi wniesienie skargi, jeżeli rozstrzygnięcie zawisłe jest od zbadania spornych faktów, które nie mogą być ustalone zapomocą środków postępowania niespornego. Zaniechać należy ustalenia rozciągłości obowiązku utrzymania, dopóki ojciec nieślubny obowiązkom swym w całej pełni dobrowolnie czyni zadość albo wedle jego stosunków zupełnie jest wykluczone, iżby do utrzymania mógł się czemkolwiek przyczynić.

§ 17.

Jeżeli z zachodzących okoliczności okaże się konieczność starania się dla dziecka nieślubnego o zaopatrzenie ubogich, sąd powinien popierać w tem opiekuna a w miarę potrzeby spowodować z urzędu, aby orzeczono o prawie swojszczyzny dziecka.

freiwilligen Gerichtsbarkeit anerkannt oder im Prozesswege gerichtlich festgestellt werde.

Wird die Vaterschaft anerkannt, so hat das Gericht das Ausmass der dem Vater nach dem Gesetze obliegenden Leistungen im Verfahren ausser Streitsachen von Amts wegen festzustellen, wenn aber die Entscheidung von der Ermittlung streitiger Tatsachen abhängt, die mit den Mitteln des Verfahrens ausser Streitsachen nicht festgestellt werden können, den Vormund zur Erhebung der Klage anzuweisen. Von der Feststellung des Ausmasses der Unterhaltungspflicht ist abzusehen, solange der uneheliche Vater seinen Pflichten in vollem Umfange freiwillig nachkommt oder es nach seinen Verhältnissen ganz ausgeschlossen ist, dass er zum Unterhalt etwas beizutragen vermag.

§ 17.

Muss nach den Umständen des Falles für das uneheliche Kind die Armenversorgung in Anspruch genommen werden, so hat das Gericht den Vormund hierbei zu unterstützen und erforderlichenfalls

T y t u ł 4.

Przysposobienie dziecka.

§ 18.

§ 180. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Przysposobiciele lub przysposobicielki muszą mieć ukończony czterdziesty rok życia a przysposobieniec musi być młodszy od swoich przysposobicieli conajmniej o lat ośmnaście. Osoba pozostająca w związku małżeńskim może przysposobić lub być przysposobiona tylko za przyzwoleniem swego małżonka. Tego przyzwolenia nie potrzeba, jeżeli małżonek został uznany za umyślowo chorego, miejsce jego pobytu jest nieznane albo nastąpił rozdział małżeństwa.

§ 19.

§ 182. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Istotnym skutkiem prawnym przysposobienia jest, że

von Amts wegen zu veranlassen, dass über das Heimatsrecht des Kindes entschieden werde.

4. Titel.

Annahme an Kindesstatt.

§ 18.

§ 180 a. b. G. B. hat zu lauten:

Wahlväter oder Wahlmütter müssen das vierzigste Jahr zurückgelegt haben, und ein Wahlkind muss wenigstens achtzehn Jahre jünger sein als seine Wahl Eltern. Eine verheiratete Person kann nur mit Zustimmung ihres Ehegatten ein Kind annehmen oder an Kindesstatt angenommen werden. Dieser Zustimmung bedarf es nicht, wenn der Ehegatte für geisteskrank erklärt, sein Aufethalt unbekannt oder die Ehe geschieden ist.

§ 19.

§ 182 a. b. G. B. hat zu lauten:

Eine wesentliche rechtliche Wirkung der Annahme an Kindesstatt ist, dass die angenommene Person den Namen des Wahlvaters oder den Geschlechtsnamen der Wahlmutter erhält. Es kann aber

osoba przysposobiona otrzymuje nazwisko przysposobiciela albo nazwisko rodowe przysposobicielki. Wolno się jednak ułożyć, że z tem nazwiskiem połączyć winna poprzednie swoje nazwisko rodzinne i że zatrzymuje swoje szlachectwo rodowe, jeżeli je posiada. W tym ostatnim przypadku musi zatrzymać swe nazwisko rodzinne, z którem przyjęte nazwisko bezpośrednio musi się łączyć. Jeżeli przysposobiciele pragną, aby ich szlachectwo i herb przeszły na przysposobieńca, musi się prosić o zezwolenie panującego.

§ 20.

Uchyła się dekret nadworny z dnia 28. stycznia 1816, Z. u. s. Nr. 1206.

Tytuł 5.

Powołanie do opieki i kurateli.

§ 21.

§ 192. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Także zakonnikom i obcokrajowcom nie powinno się z reguły poruczać opieki.

vereinbart werden, dass sie mit diesem ihren vorigen Familiennamen zu verbinden hat und den ihr etwa eigenen Familienadel beibehält. In letzterem Falle muss sie ihren Familiennamen beibehalten und der angenommene Name unmittelbar mit diesem verbunden werden. Wünschen die Wahl Eltern, dass ihr Adel und Wappen auf das Wahlkind übergehe, so muss die Bewilligung des Landesfürsten ange sucht werden.

§ 20.

Das Hofdekret vom 28. Jänner 1816, J. G. S. Nr. 1206, ist aufgehoben.

5. Titel.

Berufung zur Vormundschaft und Kuratel.

§ 21.

§ 192. a. b. G. B. hat zu lauten:

Auch Ordensgeistlichen und Ausländern soll in der Regel keine Vormundschaft aufgetragen werden.

§ 22.

§ 193. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Do objęcia opieki wymaga się dla mężatek przyzwolenia męża, chyba, że chodzi o ich własne dziecię lub mąż został uznany za umysłowo chorego, miejsce jego pobytu jest nieznane albo nastąpił rozdział małżeństwa.

§ 23.

Napis „lub od oznaczonej opieki“ wstawić należy między § 193. a § 194. p. ks. u. c.

§ 194. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Do oznaczonej opieki nie należy dopuszczać tych, których wyraźnie od opieki wykluczył ojciec lub uprawniona do powołania opiekuna matka (§ 196.), którzy z rodzicami małoletniego lub z nim samym w wiadomej żyli nieprzyjaźni, lub którzy są zawikłani w proces z małoletnim. Sąd oceni, czy jakaś osoba z powodu istniejących między nią a małoletnim wierzytelności, których jeszcze nie wyrównano, do objęcia opieki jest niezdadna.

§ 22.

§ 193 a. b. G. B. hat zu lauten:

Ehefrauen bedürfen zur Uebernahme einer Vormundschaft der Zustimmung ihres Gatten, ausser wenn es sich um ihr eigenes Kind handelt oder wenn der Gatte für geisteskrank erklärt, sein Aufenthalt unbekannt oder die Ehe geschieden ist.

§ 23.

Die Ueberschrift „oder von einer bestimmten Vormundschaft“ ist zwischen § 193 und § 194 a. b. G. B. einzufügen.

§ 194 a. b. G. B. hat zu lauten:

Zu einer bestimmten Vormundschaft sind diejenigen nicht zuzulassen, welche der Vater oder die zur Berufung eines Vormunds berechtigte Mutter (§ 196) ausdrücklich von der Vormundschaft ausgeschlossen hat, die mit den Eltern des Minderjährigen oder mit ihm selbst bekanntlich in Feindschaft gelebt haben oder die mit dem Minderjährigen in einen Prozess verwickelt sind. Ob eine Person infolge des Bestandes unberichtigter Forderungen zwischen ihr und dem Minderjährigen zur Uebernahme der Vormundschaft ungeeignet erscheint, hat das Gericht zu beurteilen.

§ 24.

§ 195. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Wbrew swej woli nie mogą być przymuszeni do objęcia opieki: kobiety, z wyjątkiem matki i babki, następnie duchowni, wojskowi zostający stale w czynnej służbie i urzędnicy publiczni, również i ten, kto ma lat sześćdziesiąt, kto ma pieczę nad pięciorgiem dzieci lub wnuków, lub kto sprawuje już jedną uciążliwą albo trzy mniejsze opieki, wreszcie kto urząd ten z powodu odległości siedziby swej od sądu opiekuńczego mógłby sprawować tylko z trudnością albo ze znacznymi kosztami.

§ 25.

§§ 196. i 197. p. ks. u. c. opiewać będą:

§ 196. Przedewszystkiem opieka należy się temu, kogo powołał do tego ojciec, albo, w razie, gdyby on w tym względzie nie był nic zarządził, temu, kogo do tego powołała matka, o ile co do niego nie zachodzi żadna z przeszkód, przytoczonych w §§ 191. do 194.

§ 197. Jeżeli matka poza przypadkiem wymienionym

§ 24.

§ 195 a. b. G. B. hat zu lauten:

Wider ihren Willen können zur Uebernahme einer Vormundschaft nicht angehalten werden: Frauen, mit Ausnahme der Mutter und Grossmutter, ferner Geistliche, in dauernder aktiver Dienstleistung stehende Militärpersonen und öffentliche Beamte, ebenso derjenige, der sechzig Jahre alt ist, dem die Obsorge über fünf Kinder oder Enkel obliegt oder der schon eine mühsame Vormundschaft oder drei kleinere zu besorgen hat, endlich wer dieses Amt wegen der Entfernung seines Wohnsitzes von dem Vormundschaftsgerichte nur schwer oder mit erheblichen Kosten ausüben könnte.

§ 25.

Die §§ 196 und 197 a. b. G. B. haben zu lauten:

§ 196. Vor allen gebührt die Vormundschaft demjenigen, welchen der Vater oder, falls dieser darüber nicht verfügt hat, die Mutter dazu berufen hat, wenn ihm keines der in den §§ 191 bis 194 angeführten Hindernisse im Wege steht.

w § 196., albo jeżeli inna osoba przeznaczyła małoletniemu część jaką dziedzictwa i zamianowała zarazem opiekuna, musi być tenże przyjęty tylko w przymiocie kuratora dla pozostawionego majątku.

§ 26.

§ 198. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Jeżeli ostatnią wolą nie powołano żadnego lub powołano niezdolnego opiekuna, należy przed wszystkimi innymi poruczyć opiekę ślubnej matce, następnie dziadkowi ojczystemu, dalej babce ojczystej, wreszcie najbliższemu krewnemu, a z pomiędzy kilku równie bliskich z reguły starszemu.

§ 27.

§ 211. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Ustanowionej opiekunką kobiecie sąd doda męzczyznę jako spółopiekuna:

1. jeżeli ustanowiono opiekunką matkę ślubną a ojciec rozporządził ostatnią wolą, aby ustanowiono spółopie-

§ 197. Hat die Mutter ausser dem im § 196 erwähnten Falle oder hat eine andere Person einem Minderjährigen ein Erbteil zugedacht und zugleich einen Vormund ernannt, so muss dieser nur in der Eigenschaft eines Kurators für das hinterlassene Vermögen angenommen werden.

§ 26.

§ 198 a. b. G. B. hat zu lauten:

Wenn letztwillig kein oder kein fähiger Vormund berufen wurde, so ist die Vormundschaft vor allen der ehelichen Mutter, dann dem väterlichen Grossvater, sodann der väterlichen Grossmutter, endlich dem nächsten Verwandten anzuvertrauen, aus mehreren gleich nahen aber in der Regel dem älteren.

§ 27.

§ 211 a. b. G. B. hat zu lauten:

Das Gericht hat einer zum Vormund bestellten Frau einen Mann als Mitvormund beizugeben:

1. wenn die eheliche Mutter zum Vormund bestellt wird und der Vater die Bestellung eines Mitvormundes letztwillig angeordnet hat,

kuna, to jednak pod warunkiem, że mu w czasie jego śmierci przysługiwała nad małoletnim władza ojcowska;

2. jeżeli opiekunka tego zażąda;

3. jeżeli sąd z szczególniejszych powodów, w szczególności z powodu objętości albo trudności zarządu majątkiem uzna to za wskazane przez wzgląd na dobro pupila;

4. jeżeli matkę nieślubną ustanowiono opiekunką a spółdziałania spółopiekuna potrzeba dla strzeżenia dobra dziecka nieślubnego.

Przy wyborze spółopiekuna należy mieć wzgląd przede wszystkim na oświadczoną wolę ojca, następnie na wniosek opiekunki, wreszcie na krewnych małoletniego.

§ 28.

§ 255. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Sąd opiekuńczy może zarządzić usunięcie ustanowionej opiekunką kobiety jeśli wyjdzie zamaż. Ustanowione opiekunkami kobiety zameżne należy usunąć, jeżeli mąż odwoła przyzwolenie na sprawowanie opieki.

vorausgesetzt, dass ihm zur Zeit seines Todes die väterliche Gewalt über den Minderjährigen zustand;

2. wenn es die Vormünderin verlangt;

3. wenn das Gericht es aus besonderen Gründen, insbesondere wegen des Umfanges oder der Schwierigkeit der Vermögensverwaltung durch das Interesse des Mündels geboten erachtet;

4. wenn die uneheliche Mutter zum Vormund bestellt wird und die Mitwirkung eines Mitvormundes zur Wahrung der Interessen des unehelichen Kindes notwendig ist.

Bei der Wahl des Mitvormunds ist vor allem auf den erklärten Willen des Vaters, dann auf den Vorschlag der Vormünderin, endlich auf die Verwandten des Minderjährigen Rücksicht zu nehmen.

§ 28.

§ 255 a. b. G. B. hat zu lauten:

Das Vormundschaftsgericht kann die Entlassung einer zum Vormund bestellten Frau verordnen, wenn sie sich verheiratet. Zum Vormund bestellte verheiratete Frauen sind zu entlassen, wenn die Zustimmung des Ehegatten zur Führung der Vormundschaft widerrufen wird.

§ 29.

W miejsce opiekuna lub kuratora zamianowanego przed rozpoczęciem się mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego, może być matka lub żona osoby pieczy poruczonej na swój wniosek ustanowiona opiekunką lub kuratorką.

Spółopiekunów dodanych matkom i babkom usunie sąd, jeżeli wedle postanowień powyższych nie należy ustanawiać spółopiekuna.

Tytuł 6.

Rada opiekuńcza.

§ 30.

Celem pomagania sądom przy wykonywaniu sędownictwa opiekuńczego i kuratelarnego należy tworzyć rady opiekuńcze.

§ 31.

Zadaniem rady opiekuńczej jest udzielanie sądowi wiadomości o zdarzeniach, ważnych dla rozpoczęcia

§ 29.

An Stelle eines vor Beginn der Wirksamkeit dieser Kaiserlichen Verordnung ernannten Vormunds oder Kurators kann die Mutter oder Ehefrau des Pilegebefohlenen auf ihren Antrag zum Vormund oder Kurator bestellt werden.

Müttern und Grossmüttern beigegebene Mitvormünder hat das Gericht zu entlassen, sofern nach den vorstehenden Bestimmungen ein Mitvormund nicht zu bestellen ist.

6. Titel.

Vormundschaftsrat.

§ 30.

Zur Unterstützung der Gerichte bei Ausübung der Vormundschafts- und Kuratelsgerichtsbarkeit sind Vormundschaftsräte zu bilden.

§ 31.

Aufgabe des Vormundschaftsrates ist es, dem Gerichte für die

i prowadzenia spraw pupilarnych, pomaganie sądowi przy nadzorowaniu opiekunów i kuratorów i donoszenie mu o takich dostrzeżonych brakach i naruszaniu obowiązków, których pouczeniem i upominaniem sama nie zdoła usunąć.

§ 32.

W szczególności jest obowiązkiem rady opiekuńczej:

1. donosić sądowi o potrzebie ustanowienia opiekuna, spółopiekuna lub kuratora, albo przedłużenia władzy opiekuńczej;
2. donosić sądowi o przypadkach, w których zarządzenie sądowe okazuje się potrzebnem z powodu zaniedbywania pieczy i wychowania albo nadużywania praw rodzicielskich lub niedopełniania połączonych z niemi obowiązków, albo z powodu zaszłego lub grożącego zupełnego zaniedbania dzieci;
3. wymieniać osoby zdadne, które oświadczyły gotowość objęcia opieki lub kurateli;
4. wspierać zastępcę prawnego przy wyborze zawodu

Einleitung und Führung der Pilegschaftsgeschäfte wichtige Tatsachen mitzuteilen, das Gericht bei der Ueberwachung der Vormünder und Kuratoren zu unterstützen und ihm Mängel und Pflichtwidrigkeiten, die er hierbei wahrnimmt und durch Belehrung und Ermahnung nicht zu beseitigen vermag, anzuzeigen.

§ 32.

Insbesondere obliegt dem Vormundschaftsrat:

1. Die Anzeige an das Gericht, wenn ein Vormund, Mitvormund oder Kurator zu bestellen oder eine Vormundschaft zu verlängern ist;
2. die Anzeige an das Gericht, wenn wegen Vernachlässigung der Verpflegung und Erziehung, oder Missbrauches der elterlichen Rechte oder Nichterfüllung der mit ihnen verbundenen Pflichten, oder wegen eingetretener oder drohender Verwahrlosung von Kindern eine Verfügung des Gerichtes notwendig erscheint;
3. Die Benennung geeigneter Personen, die sich zur Uebernahme einer Vormundschaft oder Kuratel bereit erklärt haben;
4. die Unterstützung des gesetzlichen Vertreters bei der Berufs-

dla tych osób pieczy poruczonych, które ukończą obowiązek szkolny. Rozporządzeniem ma być oznaczone, o ile władze szkolne obowiązane są zawiadamiać w tym celu radę opiekuńczą o wystąpieniu małoletnich ze szkoły.

§ 33.

Sąd może poruczyć radzie opiekuńczej odbieranie przyrzeczeń od opiekunów, spółopiekunów i kuratorów i stwierdzanie tegoż; sąd może również wzywać radę opiekuńczą o wyjawienie zdania o celowości i stosowności projektowanych lub zamierzonych zarządzeń tyczących się osoby poruczonego pieczy lub jego majątku.

§ 34.

Opiekę nad małoletnimi, dla których nie ustanowiono innego opiekuna, może sąd oddać radzie opiekuńczej.

§ 35.

O ile niema odmiennych zarządzeń ustawowych może być drogą rozporządzenia powierzony radzie opiekuńczej

wahl von Pflegebefohlenen, die ihre Schulpflicht vollenden. Durch Verordnung ist zu bestimmen, inwieweit die Schulbehörden zu diesem Zwecke den Vormundschaftsrat vom Austritte Minderjähriger aus der Schule zu benachrichtigen haben.

§ 33.

Das Gericht kann dem Vormundschaftsrat auftragen, die Angelobung von Vormündern, Mitvormündern und Kuratoren entgegenzunehmen und zu bestätigen; ebenso kann das Gericht den Vormundschaftsrat zur gutachtlichen Aesserung über die Zweckmässigkeit und Angemessenheit beantragter oder geplanter Vorkehrungen hinsichtlich der Person oder des Vermögens des Pflegebefohlenen auffordern.

§ 34.

Dem Vormundschaftsrat kann vom Gerichte die Vormundschaft über Minderjährige übertragen werden, für die ein anderer Vormund nicht bestellt ist.

§ 35.

Unbeschadet anderweitiger gesetzlicher Anordnungen kann durch

nadzór nad dziećmi w wieku poniżej lat 14-stu (wychowanekami), oddanemi prywatnym osobom na wyżywienie i w pieczę a upoważnienie do przyjmowania wychowanków może być uczynione zależnem od pozwolenia rady opiekuńczej.

§ 36.

Rada opiekuńcza podlega sądowi swego okręgu. W miejscach, w których znajduje się trybunał pierwszej instancyi, sprawuje nadzór nad radą opiekuńczą sąd powiatowy, a jeżeli w miejscu jest więcej sądów powiatowych, sąd powiatowy okręgu każdej rady opiekuńczej.

Rada opiekuńcza obowiązana jest w sprawach odnoszących się do przebywających w jej okręgu osób pieczy poruczonych, czynić zadość wszystkim skierowanym do niej poleceniom i zapytaniom sądowym. W miarę potrzeby może sąd zwoływać radę opiekuńczą na narady.

§ 37.

Jeżeli pobyt osoby pieczy poruczonej zostanie przeło-

Verordnung dem Vormundschaftsrat die Aufsicht über die an Privatpersonen in Kost und Pilege gegebenen Kinder im Alter unter vierzehn Jahren (Ziehkinder) übertragen und die Befugnis zur Uebernahme von Ziehkindern von der Bewilligung des Vormundschaftsrates abhängig gemacht werden.

§ 36.

Der Vormundschaftsrat untersteht dem Gerichte seines Sprengels. An Orten, wo sich ein Gerichtshof erster Instanz befindet, hat das Bezirksgericht und, wenn an dem Orte mehrere Bezirksgerichte sind, das Bezirksgericht des Sprengels des einzelnen Vormundschaftsrates die Aufsicht über den Vormundschaftsrat zu führen.

Der Vormundschaftsrat hat in Ansehung der in seinem Sprengel sich aufhaltenden Pflegebefohlenen allen innerhalb seines Wirkungskreises an ihn ergehenden gerichtlichen Aufträgen und Anfragen zu entsprechen. Das Gericht kann den Vormundschaftsrat nach Bedarf zu Beratungen einberufen.

żony do okręgu innej rady opiekuńczej, zawiadomi o tem jej zastępca prawny radę opiekuńczą dotychczasowego miejsca pobytu, ta zaś radę opiekuńczą nowego miejsca pobytu.

§ 38.

Celem spełnienia swych zadań może rada opiekuńcza znosić się z korporacyami publicznemi, zakładami i stowarzyszeniami i powierzać funkcjonaryuszom i członkom takich stowarzyszeń lub innym osobom załatwianie przekazanych im czynności lub grup takich czynności pod swem kierownictwem i nadzorem (wychowawcom sierót, wychowawczyniom sierót). Osobom tym należy wydać dekret.

Wychowawców tych można w szczególności używać do wywiadów oraz do peryodycznego doglądu i nadzoru. Nadzór nad dziećmi poniżej lat siedmiu i czuwanie nad

§ 37.

Wird der Aufenthalt eines Pflegebefohlenen in den Sprengel eines anderen Vormundschaftsrates verlegt, so ist dies von dessen gesetzlichem Vertreter dem Vormundschaftsrate des bisherigen Aufenthaltsortes und von letzterem dem Vormundschaftsrate des neuen Aufenthaltsortes mitzuteilen.

§ 38.

Zum Zwecke der Durchführung seiner Aufgaben kann der Vormundschaftsrat sich mit öffentlichen Körperschaften, mit Anstalten und Vereinen in Verbindung setzen und Funktionäre und Mitglieder solcher Vereine oder andere Personen damit betrauen, unter seiner Leitung und Aufsicht einzelne ihnen zugewiesene Geschäfte oder Gruppen von Geschäften zu besorgen (Waisenfleger, Waisenflegerinnen). Es ist ihnen eine Bestellsurkunde auszufertigen.

Diese Pfleger können insbesondere zu Erkundigungen und zur periodischen Nachschau und Ueberwachung verwendet werden. Die Beaufsichtigung von Kindern unter sieben Jahren und die Ueberwachung der weiblichen Mündel ist in der Regel Waisenflegerinnen zu übertragen.

pupilkami należy z reguły powierzać wychowawczyniom sierót.

Wychowawców (wychowawczynie) sierót można przybierać do narad rady opiekuńczej z głosem doradczym.

§ 39.

Członkowie rady opiekuńczej mają obowiązek przestrzegania tajemnicy o spostrzeżeniach poczynionych w wykonywaniu swego urzędu, o ile spełnienie ich zadań nie wymaga innego zachowania się.

§ 40.

Okręg rady opiekuńczej obejmuje z reguły obręb jednej gminy (obszaru dworskiego); można jednak w jednej i tej samej gminie utworzyć więcej rad opiekuńczych.

Dla sąsiadujących ze sobą gmin tego samego sądu powiatowego albo części takich gmin, następnie dla sąsiadujących ze sobą obszarów dworskich (części obszarów dworskich) i gmin (części gmin) można ustanowić spólną radę opiekuńczą.

Die Waisenpfleger (Waisenpflegerinnen) können den Verhandlungen des Vormundschaftsrates mit beratender Stimme beigezogen werden.

§ 39.

Die Mitglieder des Vormundschaftsrates haben über die von ihnen bei Ausübung ihres Amtes gemachten Wahrnehmungen, insoweit nicht die Erfüllung ihrer Aufgaben ein anderes fordert, Verschwiegenheit zu beobachten.

§ 40.

Der Sprengel eines Vormundschaftsrates hat in der Regel das Gebiet einer Gemeinde (Gutsgebietes) zu umfassen; es können jedoch in derselben Gemeinde auch mehrere besondere Vormundschaftsräte gebildet werden.

Für benachbarte Gemeinden desselben Bezirksgerichtssprengels oder für Teile solcher Gemeinden, ferner für benachbarte Gutsgebiete (Gutsgebietsteile) und Gemeinden (Gemeindeteile) kann ein gemeinschaftlicher Vormundschaftsrat bestellt werden.

Okręgi rad opiekuńczych ustala władza polityczna po wysłuchaniu interesowanych gmin (obszarów dworskich) w porozumieniu z prezydentem sądu krajowego (obwodowego) i ogłasza je w Dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych. To samo odnosi się do zmiany okręgów. W razie różnicy zdań między władzą polityczną a prezydentem sądu krajowego (obwodowego) rozstrzyga szef politycznej władzy krajowej w porozumieniu z prezydentem wyższego sądu krajowego.

Za władzę polityczną należy uważać starostwo, w razie zaś jeżeli w radzie opiekuńczej ma udział gmina o własnym statucie, polityczną władzę krajową.

Szef politycznej władzy krajowej może w porozumieniu z prezydentem wyższego sądu krajowego zarządzić, ażeby w pewnym okręgu sądowym lub w pewnych częściach okręgu sądowego dla braku odpowiednich warunków zaniechano tymczasowo tworzenia rad opiekuńczych.

§ 41.

Członkami rady opiekuńczej mogą być osoby własno-

Die Sprengel der Vormundschaftsräte sind nach Anhörung der beteiligten Gemeinden (Gutsgebiete) von der politischen Behörde im Einvernehmen mit dem Präsidenten des Landes(Kreis)gerichtes festzustellen und im Landesgesetz- und Verordnungsblatt kundzumachen. Dasselbe gilt für die Aenderung der Sprengel. Bei Meinungsverschiedenheiten zwischen der politischen Behörde und dem Präsidenten des Landes(Kreis)gerichtes entscheidet der Chef der politischen Landesbehörde im Einvernehmen mit dem Präsidenten des Oberlandesgerichtes.

Als politische Behörde ist die Bezirkshauptmannschaft, wenn aber eine mit eigenem Statut versehene Gemeinde am Vormundschaftsrat beteiligt ist, die politische Landesbehörde anzusehen.

Der Chef der politischen Landesbehörde kann im Einvernehmen mit dem Präsidenten des Oberlandesgerichtes verfügen, dass in einem Gerichtsbezirk oder in einzelnen Teilen eines Gerichtsbezirkes mangels der nötigen Vorbedingungen zeitweilig von der Bildung von Vormundschaftsräten abzusehen ist.

wolne obojga płci, które posiadają austriackie obywatelstwo państwowe i są w używaniu praw obywatelskich.

Jeżeli członek rady opiekuńczej utraci ustawową zdolność członkostwa, gaśnie jego urząd.

§ 42.

Członkami rady opiekuńczej należy obok reprezentantów prawnie uznanych kościołów i stowarzyszeń religijnych, szkolnictwa i interesowanych gmin (obszarów dworskich) ustanawiać takie osoby, które mają dostateczną znajomość stosunków miejscowych, okazują czynnie trwałe zainteresowanie się sprawą opieki nad młodzieżą i potrafią podjąć się prac, połączonych z zadaniami rad opiekuńczych. Przy tem należy mieć w szczególności także wzgląd na członków tych związków lub instytucyj, które poświęcają się wychowaniu sierót lub innym gałęziom ochrony młodzieży.

Członków rady opiekuńczej ustanawia się na przeciąg

§ 41.

Mitglieder des Vormundschaftsrates können eigenberechtigte Personen beiderlei Geschlechtes sein, welche die österreichische Staatsbürgerschaft besitzen und im Genusse der bürgerlichen Rechte stehen.

Verliert ein Mitglied des Vormundschaftsrates die gesetzliche Eignung zur Mitgliedschaft, so erlischt sein Amt.

§ 42.

Zu Mitgliedern des Vormundschaftsrates sind nebst den Vertretern der gesetzlich anerkannten Kirchen und Religionsgesellschaften, der Schule und der beteiligten Gemeinden (Gutsgebiete) solche Personen zu bestellen, die im Besitze genügender Kenntnis der örtlichen Verhältnisse ein nachhaltiges Interesse für die Frage der Jugendfürsorge betätigen und imstande sind, die mit den Aufgaben des Vormundschaftsrates verknüpften Arbeiten auf sich zu nehmen. Hierbei ist namentlich auch auf die Angehörigen von Vereinigungen oder Institutionen Rücksicht zu nehmen, die der Waisenpflege oder anderen Zweigen des Jugendschutzes gewidmet sind.

Die Mitglieder des Vormundschaftsrates werden für die Dauer

lat pięciu. Ich urząd jest honorowym. Są oni uprawnieni do używania w czasie swej funkcji tytułu „radca sierocy“.

§ 43.

Członków rady opiekuńczej, którzy stale zaniedbują swoje obowiązki, może sąd pozbawić członkostwa. O ile chodzi o reprezentantów kościołów i stowarzyszeń religijnych albo szkolnictwa, winien sąd w takim razie uczynić u władzy powołanej do mianowania, wniosek, ażeby wysłano inne osoby.

§ 44.

Reprezentanci prawnie uznanego kościoła albo stowarzyszenia religijnego lub szkolnictwa nie mogą się uchylać od powołania do rady opiekuńczej. Wszystkie inne osoby mogą uchylić się od wstąpienia do rady opiekuńczej, jeżeli są uprawnione do uchylenia się od opieki albo jeżeli już przez jeden okres byli czynni jako członkowie rad opiekuńczych. Jeżeli powód uchylenia się zdarzy się później, można złożyć członkostwo.

von fünf Jahren bestellt. Ihr Amt ist ein Ehrenamt. Sie sind berechtigt, während der Zeit ihrer Funktion den Titel „Waisenrat“ zu führen.

§ 43.

Mitglieder der Vormundschaftsrates, die ihre Pflichten andauernd vernachlässigen, kann das Gericht der Mitgliedschaft verlustig erklären. Sofern es sich um Vertreter der Kirchen und Religionsgesellschaften oder der Schule handelt, hat das Gericht in einem solchen Falle die Entsendung anderer Personen bei der zur Ernennung berufenen Stelle zu beantragen.

§ 44.

Vertreter einer gesetzlich anerkannten Kirche oder Religionsgesellschaft oder der Schule können die Berufung in den Vormundschaftsrat nicht ablehnen. Alle anderen Personen können den Eintritt in den Vormundschaftsrat ablehnen, wenn sie zur Ablehnung einer Vormundschaft berechtigt sind oder bereits durch eine Periode als Mitglieder von Vormundschaftsräten tätig waren. Bei nachträglichem

O dopuszczalności uchylenia się lub złożenia rozstrzyga sąd, któremu podlega rada opiekuńcza.

§ 45.

Gminy wysyłają swoich reprezentantów w poręczonym zakresie działania na podstawie uchwały reprezentacji gminy.

§ 46.

Określone będą w drodze rozporządzenia: ilość członków rady opiekuńczej tudzież miejsc, zastrzeżonych reprezentantom kościołów, stowarzyszeń religijnych, szkolnictwa i gminy, organa i korporacye, powołane do wymienia członków i sposób wyboru tychże, uzupełnianie rady opiekuńczej z powodu przedwczesnego wystąpienia członków, przepisy o ukonstytuowaniu się i regularnem odnawianiu rady opiekuńczej oraz przepisy o załatwianiu czynności w radzie opiekuńczej i znoszeniu się jej z sądami.

Eintreten eines Ablehnungsgrundes kann die Mitgliedschaft zurückgelegt werden.

Ueber die Zulässigkeit der Ablehnung oder Zurücklegung entscheidet das Gericht, dem der Vormundsrath untersteht.

§ 45.

Die Entsendung der Vertreter der Gemeinden erfolgt im übertragenen Wirkungskreise der Gemeinde durch Beschluss der Gemeindevertretung.

§ 46.

Die Zahl der Mitglieder des Vormundsrathes und der den Vertretern der Kirchen und Religionsgesellschaften, der Schule und der Gemeinde vorbehaltenen Stellen, die zur Benennung der Mitglieder berufenen Organe oder Körperschaften und die Art ihrer Auswahl, die Ergänzung des Vormundsrathes bei vorzeitigem Ausscheiden einzelner Mitglieder, die Vorschriften für die Konstituierung und regelmässige Wiedererneuerung des Vormundsrathes sowie die Vorschriften über die Geschäftsführung im Vormundsrath und seinen Verkehr mit den Gerichten sind durch Verordnung festzustellen.

§ 47.

Gminy (obszary dworskie) są obowiązane dostarczać radom opiekuńczym potrzebnych lokalności urzędowych.

Jeżeli dla kilku gmin (obszarów dworskich) tworzy się spólną radę opiekuńczą, natenczas w braku układu oznaczy władza polityczna (§ 40., ustęp 4.), która z tych gmin (obszarów dworskich) ma dostarczyć lokalności urzędowych.

§ 48.

§ 284. p. ks. u. c. otrzymuje napis „Rada opiekuńcza“ i opiewać będzie:

Celem pomagania sądom przy wykonywaniu sądownictwa opiekuńczego i kuratelarnego są powołane rady opiekuńcze. Ich skład i zadania określi odrębna ustawa.

T y t u ł 7.

Ewidencya osób pieczy poruczonych.

§ 49.

Rozporządzeniem postanowione będzie, jak powinna

§ 47.

Die Gemeinden (Gutsgebiete) sind verpflichtet, den Vormundschaftsräten die nötigen Amtsräume zur Verfügung zu stellen.

Wird ein gemeinschaftlicher Vormundschaftsrat für mehrere Gemeinden (Gutsgebiete) gebildet, so bestimmt mangels einer Vereinbarung die politische Behörde (§ 40, Absatz 4), welche Gemeinde (Gutsgebiet) die Amtsräume beizustellen hat.

§ 48.

§ 284 a. b. G. B. erhält die Ueberschrift „Vormundschaftsrat“ und hat zu lauten:

Zur Unterstützung der Gerichte bei Ausübung der Vormundschafts- und Kuratelsgerichtsbarkeit sind die Vormundschaftsräte berufen. Ueber deren Zusammensetzung und Aufgaben wird durch besonderes Gesetz bestimmt.

7. Titel.

Uebersicht über die Pilegebefohlenen.

§ 49.

Auf welche Weise bei dem Vormundschaftsgerichte die Ueber-

być w sądzie opiekuńczym urządzona ewidencya stosunków i majątku osób małoletnich i pieczy poruczonych oraz innych okoliczności ważnych ze względu na sprawowania opieki i kurateli.

Uchyła się postanowienia §§ 207. i 208. p. ks. u. c. wraz z napisem; w ich miejsce wstępują postanowienia, zawarte w §§ 50. i 54. niniejszego rozporządzenia cesarskiego.

T y t u ł 8.

Ustawowe zastępstwo małoletnich umieszczonych w zakładach.

§ 50.

§ 207. p. ks. u. c. otrzymuje napis: „Opieka zakładowa“ i opiewać będzie:

Ustanowienia opiekuna można zaniechać, jak długo małoletni, który niema ani nieruchomego ani też znacznego ruchomego majątku, pozostaje w domu pracy przy-

sicht über die Verhältnisse und das Vermögen der Minderjährigen und Pflegebefohlenen und über die für die Führung der Vormundschaft und Kuratel sonst wesentlichen Umstände herzustellen ist, wird durch Verordnung bestimmt.

Die Bestimmungen der §§ 207 und 208 a. b. G. B. samt ihrer Ueberschrift sind aufgehoben; an deren Stelle haben die in den §§ 50 und 54 dieser Kaiserlichen Verordnung gegebenen Bestimmungen zu treten.

8. Titel.

Gesetzliche Vertretung der in Anstalten aufgenommenen Minderjährigen.

§ 50.

§ 207. a. b. G. B. erhält die Ueberschrift „Anstaltsvormundschaft“ und hat zu lauten:

Die Bestellung eines Vormunds kann unterbleiben, solange ein Minderjähriger, der weder unbewegliches noch bedeutendes bewegli-

musowej lub w zakładzie poprawczym albo w zakładzie publicznym lub prywatnym, poświęconym wychowaniu opiekuńczemu, których statut jest zatwierdzony przez państwo. To samo odnosi się do wychowanków, wychowywanych u jakiejś rodziny pod dozorem przełożonego zakładu. W takim razie prawa i obowiązki opiekuna ma przełożony zakład. Jeżeli zachodzą powody, któreby go wedle ustawy ze względu na jego osobę wykluczały od ustanowienia go opiekunem, natenczas rozstrzygnie sąd wedle własnego ocenienia, czy on jako przełożony zakładu jest niezdatny do objęcia tych praw i obowiązków.

Mimo przyjęcia małoletniego do zakładu może sąd dla jego dobra ustanowić opiekuna albo ustanowionego już utrzymać w urzędzie. Na wychowanie małoletniego w zakładzie nie wolno takiemu opiekunowi wywierać żadnego wpływu.

§ 51.

Zakłady wymienione w § 50. winny w należyтым

ches Vermögen besitzt, sich in einer Zwangsarbeits- oder Besserungsanstalt oder in einer der Fürsorgeerziehung gewidmeten öffentlichen oder privaten Anstalt befindet, deren Statut staatlich genehmigt ist. Das gleiche gilt für Zöglinge, die unter der Aufsicht des Vorstandes der Anstalt in einer Familie erzogen werden. In diesem Falle kommen Befugnisse und Obliegenheiten eines Vormunds dem Vorsteher der Anstalt zu. Liegen Gründe vor, die ihn für seine Person nach dem Gesetze von der Bestellung zum Vormund ausschliessen würden, so hat das Gericht nach seinem Ermessen zu entscheiden, ob er als Anstaltsvorsteher zur Uebernahme dieser Befugnisse und Obliegenheiten ungeeignet erscheint.

Das Gericht kann ungeachtet der Aufnahme des Minderjährigen in eine Anstalt in dessen Interesse einen Vormund bestellen oder einen schon bestellten Vormund in seinem Amte belassen. Auf die Erziehung des Minderjährigen in der Anstalt darf dieser Vormund keinen Einfluss nehmen.

§ 51.

Die im § 50 bezeichneten Anstalten haben dem Gerichte recht-

czasie donosić sądowi, gdy małoletni przyjęty zostaje do zakładu na utrzymanie albo go opuszcza.

Jak długo po wystąpieniu małoletniego, niepozostającego pod władzą ojcowską, nie ustanowiono innego opiekuna, winien przełożony zakładu nadal sprawować opiekę.

§ 52.

Na wniosek przełożonego jednego z zakładów wymienionych w § 50. i po wysłuchaniu opiekuna może sąd rozporządzić, że opieka nad małoletnimi, którzy w czasie rozpoczęcia się mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego, znajdują się w takim zakładzie, przechodzi na zakład.

§ 53.

Przepisy dekretu nadwornego z dnia 17. sierpnia 1822 Z. u. s. Nr. 1888. pozostają w mocy. Dopóki sąd nie ustanowi innego opiekuna, dyrekcyja domu sierotego lub domu podrzutków ma w całej pełni prawa i obowiązki opiekuna nad dziećmi pozostającymi pod jej pieczą.

zeitig Nachricht zu geben, wenn der Minderjährige in die Versorgung der Anstalt tritt oder sie verlässt.

Solange nach dem Austritte eines Minderjährigen, der nicht unter väterlicher Gewalt steht, ein anderer Vormund nicht ernannt ist, hat der Vorsteher der Anstalt die Vormundschaft fortzuführen.

§ 52.

Auf Antrag des Vorstehers einer der im § 50 bezeichneten Anstalten und nach Anhörung des Vormunds kann das Gericht anordnen, dass die Vormundschaft über Minderjährige, die sich zur Zeit des Beginnes der Wirksamkeit dieser Kaiserlichen Verordnung in einer solchen Anstalt befinden, auf die Anstalt übergehe.

§ 53.

Die Vorschriften des Hofdekretes vom 17. August 1822. J. G. S. Nr. 1888, bleiben in Geltung. Die Waisen- oder Findelhausdirektion

Tytuł 9.

Ustanowienie opiekuna urzędowego.

§ 54.

§ 208. p. ks. u. c. otrzymuje napis „Opieka generalna“ i opiewać będzie:

O ile nie ma zdatnych opiekunów, chętnych do objęcia urzędu albo okaże się tego potrzeba dla skutecznego strzeżenia praw i dobra niezamożnych małoletnich, powierzyć można opiekę zdatnemu organowi zarządu publicznego albo związku dla ochrony młodzieży. Zlecenie takie można ograniczyć do niektórych praw i obowiązków opiekuna. Bliższe postanowienia w tym względzie wydane będą w drodze rozporządzenia.

Sąd może zlecenie odwołać, jeżeli to jest w interesie osoby pieczy poruczonej.

hat in betreff der unter ihrer Obsorge stehenden Kinder im vollen Umfange die Rechte und Pflichten eines Vormunds, solange das Gericht nicht einen anderen Vormund bestellt.

9. Titel.

Bestellung eines amtlichen Vormunds.

§ 54.

§ 208 a. b .G. B. erhält die Ueberschrift „Generalvormundschaft“ und hat zu lauten:

Insoweit geeignete Vormünder, die zur Uebernahme des Amtes bereit sind, nicht zur Verfügung stehen oder dies zur wirksamen Wahrung der Rechte und Interessen unbemittelter Pflegebefohlener erforderlich ist, kann die Vormundschaft einem geeigneten Organe der öffentlichen Verwaltung oder einer Vereinigung für Jugendschutz übertragen werden. Diese Uebertragung kann sich auch auf einzelne Rechte und Pflichten des Vormunds beschränken. Die näheren Bestimmungen darüber werden durch Verordnung erlassen.

Das Gericht kann die Uebertragung widerrufen, wenn es im Interesse des Pflegebefohlenen gelegen ist.

ROZDZIAŁ 3.

POSTANOWIENIA PRAWA SPADKOWEGO.

Tytuł 1.

Świadkowie przy rozporządzeniach ostatniej woli.

§ 55.

§ 586. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Ustne rozporządzenie ostatniej woli musi być na żądanie każdego, komu na tem zależy, stwierdzone zgodnem pod przysięgą zeznaniem trzech świadków lub, o ile jednego z nich nie można pod przysięgą przesłuchać, przynajmniej dwóch pozostałych, gdyż w przeciwnym razie to oświadczenie ostatniej woli jest bezskuteczne (§ 601.).

§ 56.

§ 591. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Osoby poniżej lat ośmnastu, nieprzytomni na umyśle,

3. ABSCHNITT.

ERBRECHTLICHE BESTIMMUNGEN.

1. Titel.

Zeugen bei letzten Anordnungen.

§ 55.

§ 586 a. b. G. B. hat zu lauten:

Eine mündliche letzte Anordnung muss auf Verlangen eines jeden, dem daran gelegen ist, durch die übereinstimmende eidliche Aussage der drei Zeugen oder, wofern einer aus ihnen nicht eidlich genommen werden kann, wenigstens der zwei übrigen bestätigt werden, widrigens diese Erklärung des letzten Willens unwirksam ist. (§ 601).

§ 56.

§ 591 a. b. G. B. hat zu lauten:

Personen unter achtzehn Jahren, Sinnlose, Blinde, Taube oder

ślepi, głusi lub niemi, następnie tacy, którzy nie rozumieją mowy spadkodawcy, nie mogą być świadkami przy rozporządzeniach ostatniej woli.

§ 57.

Uchyła się § 592. p. ks. u. c.

§ 58.

§ 597. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Przy rozporządzeniach ostatniej woli, sporządzonych w czasie żeglugi lub w miejscach, gdzie panuje mór lub podobna zaraza, są ważnymi świadkami także osoby, które ukończyły rok czternasty.

§ 59.

Postanowienia powyższe nie mają zastosowania do rozporządzeń ostatniej woli, zdziałanych przed rozpoczęciem się mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego.

Stumme, dann diejenigen, welche die Sprache des Erblassers nicht verstehen, können bei letzten Anordnungen nicht Zeugen sein.

§ 57.

§ 592 a. b. G. B. ist aufgehoben.

§ 58.

§ 597 a. b. G. B. hat zu lauten:

Bei letzten Anordnungen, welche auf Schiffahrten und in Orten, wo die Pest oder ähnliche ansteckende Seuchen herrschen, errichtet werden, sind auch Personen, die das vierzehnte Jahr zurückgelegt haben, gültige Zeugen.

§ 59.

Die vorstehenden Bestimmungen finden auf letztwillige Anordnungen keine Anwendung, die vor Beginn der Wirksamkeit dieser Kaiserlichen Verordnung errichtet worden sind.

Tytuł 2.

Ustawowe następstwo w dziedziczeniu krewnych pochodzenia ślubnego.

§ 60.

§ 731. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Do pierwszej linii należą ci, którzy jednoczą się w osobie spadkodawcy jako w swym pniu, mianowicie dzieci jego i ich potomkowie.

Do drugiej linii należą ojciec i matka spadkodawcy razem z tymi, którzy z nimi jednoczą się w osobie ojca i matki, mianowicie: jego rodzeństwo i tegoż potomkowie.

Do trzeciej linii należą dziadkowie razem z rodzeństwem rodziców i ich potomkami.

Z czwartej linii są powołani do następstwa w dziedziczeniu tylko pierwsi pradziadkowie spadkodawcy.

§ 61.

§ 741. p. ks. u. c. i odnoszący się do niego napis opiewać będą:

Czwarta linia: Pradziadkowie.

2. Titel.

Gesetzliche Erbfolge der Verwandten aus ehelicher Abstammung.

§ 60.

§ 731 a. b. G. B. hat zu lauten:

Zur ersten Linie gehören diejenigen, welche sich unter dem Erblasser, als ihrem Stamme, vereinigen, nämlich: seine Kinder und ihre Nachkömmlinge.

Zur zweiten Linie gehören des Erblassers Vater und Mutter samt denjenigen, die sich mit ihm unter Vater und Mutter vereinigen, nämlich seine Geschwister und ihre Nachkömmlinge.

Zur dritten Linie gehören die Grosseltern samt den Geschwistern der Eltern und ihren Nachkömmlingen.

Von der vierten Linie sind nur des Erblassers erste Urgrosseltern zur Erbfolge berufen.

§ 741. Po zupełnem wygaśnięciu trzeciej linii powołani są do ustawowego następstwa w dziedziczeniu pradziadkowie spadkodawcy. Dziadkom ojca spadkodawcy przypada połowa dziedzictwa, dziadkom matki druga połowa. Każdą połowę spadku dzielą się obie pary dziadków po równych częściach. Jeżeli niema jednej osoby z jednej pary dziadków, dostaje się jedna ósma dziedzictwa przypadająca na tę osobę, pozostałej przy życiu osobie z tej pary dziadków. W braku jednej pary dziadków powołana jest do jej czwartej części druga para dziadków tego samego rodzica spadkodawcy.

Gdy niema obu par dziadków jednego z rodziców spadkodawcy, powołani są do przypadającej im połowy spadku obie pary dziadków drugiego rodzica w takim samym wymiarze, jak do przypadającej im bezpośrednio połowy spadku.

§ 62.

Uchyła się §§ 742. do 749. p. ks. u. c.

§ 61.

§ 741 a. b. G. B. und die dazu gehörige Ueberschrift haben zu lauten:

Vierte Linie: Die Urgrosseltern.

§ 741. Nach gänzlicher Erlöschung der dritten Linie sind die Urgrosseltern des Erblassers zur gesetzlichen Erbfolge berufen. Auf die Grosseltern des Vaters des Erblassers entfällt die eine Hälfte der Erbschaft, auf die Grosseltern der Mutter die andere Hälfte. In jede Hälfte der Erbschaft teilen sich die beiden Grosselternpaare zu gleichen Teilen. Ist ein Teil eines Grosselternpaares nicht vorhanden, so fällt das auf diesen Teil entfallende Achtel der Erbschaft an den überlebenden Teil dieses Grosselternpaares. Fehlt ein Grosselternpaar, so ist zu seinem Viertel das andere Grosselternpaar desselben Elternteiles des Erblassers berufen.

Fehlen die Grosselternpaare des einen Elternteiles des Erblassers, so sind zu der auf sie entfallenden Nachlasshälfte die Grosselternpaare des anderen Elternteiles in demselben Ausmass wie zu der ihnen unmittelbar zufallenden Nachlasshälfte berufen.

§ 63.

§ 751. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Do tych czterech linii pokrewieństwa ślubnego ograniczone jest prawo następstwa w dziedziczeniu majątku wolnodziedzicznego.

§ 64.

Postanowienia powyższe nie mają zastosowania, jeżeli powołanie do spadku nastąpiło przed rozpoczęciem się mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego.

Tytuł 3.

Ustawowe prawo dziedziczenia między dziećmi nieślubnymi a rodzicami.

§ 65.

§ 754. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Względem matki i krewnych matki mają dzieci nieślubne przy ustawowem następstwie w dziedziczeniu ma-

§ 62.

Die §§ 742 bis 749 a. b. G. B. sind aufgehoben.

§ 63.

§ 751 a. b. G. B. hat zu lauten:

Auf diese vier Linien der ehelichen Verwandtschaft wird das Recht der Erbfolge in Ansehung eines frei vererblichen Vermögens eingeschränkt.

§ 64.

Die vorstehenden Bestimmungen finden keine Anwendung, wenn der Erbanfall vor Beginn der Wirksamkeit dieser Kaiserlichen Verordnung eingetreten ist.

3. Titel.

Gesetzliche Erbfolge zwischen unehelichen Kindern und Eltern.

§ 65.

§ 754 a. b. G. B. hat zu lauten:

In Rücksicht auf die Mutter und die Verwandten der Mutter haben uneheliche Kinder bei der gesetzlichen Erbfolge in das frei-

jątku wolnodziedzicznego równe prawa ze ślubnemi. Do spadku ojca i ojcowskich krewnych nie przysługuje dzieciom nieślubnym ustawowe prawo dziedziczenia.

§ 66.

§ 756. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Rodzicom przysługuje do spadku ich dzieci legitymowanych lub dzieci nieślubnych szczególnie przez ustawę uwzględnionych takie samo wzajemne prawo, jakie przyznano dzieciom do spadku po ich rodzicach (§§ 752. do 754.). Następstwo w dziedziczeniu majątku dziecka, które pozostało nieślubnem, przysługuje tylko matce i jej krewnym; ojciec i jego krewni są od niego wyłączeni. Także przysposobiciele nie mają ustawowego prawa dziedziczenia do spadku przysposobieńca; przypada on wedle ustawowego porządku dziedziczenia jego krewnym.

§ 67.

Ustawowego prawa dziedziczenia między dzieckiem

vererbliche Vermögen gleiche Rechte mit den ehelichen. Zu dem Nachlasse des Vaters und der väterlichen Verwandten gebührt den unehelichen Kindern keine gesetzliche Erbfolge.

§ 66.

§ 756 a. b. G. B. hat zu lauten:

Den Eltern kommt auf den Nachlass ihrer legitimierten oder von dem Gesetze besonders begünstigten unehelichen Kinder eben das wechselseitige Recht zu, welches den Kindern auf den Nachlass ihrer Eltern eingeräumt worden ist (§§ 752 bis 754). In das Vermögen eines unehelich gebliebenen Kindes gebührt nur der Mutter und ihren Verwandten die Erbfolge; der Vater und seine Verwandten sind davon ausgeschlossen. Auch die Wahl Eltern haben kein gesetzliches Erbrecht auf die Verlassenschaft des Wahlkindes; sie fällt nach der gesetzlichen Erbfolge dessen Verwandten zu.

§ 67.

Das gesetzliche Erbrecht zwischen dem unehelichen Kinde und den Verwandten der Mutter kann nicht in Anspruch genommen wer-

nieślubnem a krewnymi jego matki nie można sobie rościć, jeżeli powołanie do spadku nastąpiło przed rozpoczęciem się mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego.

Tytuł 4.

Ustawowe prawo dziedziczenia małżonka.

§ 68.

§ 757. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Pozostały przy życiu małżonek spadkodawcy jest obok dzieci spadkodawcy i ich potomków dziedzicem ustawowym do jednej czwartej części spuścizny, obok rodziców spadkodawcy i ich potomków albo obok dziadków do połowy spuścizny. Jeżeli obok dziadków żyją potomkowie zmarłych dziadków, otrzymuje małżonek nadto z drugiej połowy dziedzictwa tę część, która wedle § 739. i 740. byłaby przypadła potomkom zmarłych dziadków. We wszystkich przypadkach wlicza się do części dziedzictwa małżonka to, co mu przypada z majątku

den, wenn der Erbanfall vor Beginn der Wirksamkeit dieser Kaiserlichen Verordnung eingetreten ist.

4. Titel.

Gesetzliches Erbrecht des Ehegatten.

§ 68.

§ 757 a. b. G. B. hat zu lauten:

Der überlebende Ehegatte des Erblassers ist neben Kindern des Erblassers und deren Nachkommen zu einem Viertel des Nachlasses, neben den Eltern des Erblassers und deren Nachkommen oder neben Grosseltern zur Hälfte des Nachlasses gesetzlicher Erbe. Sind neben Grosseltern Nachkommen verstorbener Grosseltern vorhanden, so erhält überdies der Ehegatte von der anderen Hälfte der Erbschaft den Teil, der nach §§ 739 und 740 den Nachkommen der verstorbenen Grosseltern zufallen würde. In allen Fällen wird in den Erbteil des Ehegatten dasjenige eingerechnet, was ihm gemäss der Ehepakten oder eines Erbvertrages aus dem Vermögen des Erblassers zukommt.

spadkodawcy wedle umów małżeńskich lub umowy dziedziczenia.

Jeżeli niema ani ustawowych dziedziców pierwszej lub drugiej linii ani dziadków, otrzymuje pozostały małżonek całe dziedzictwo.

§ 69.

§ 758. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Oprócz części dziedzicznej należą się pozostałemu przy życiu małżonkowi jako zapis naddziałowy rzeczy ruchome, wchodzące w skład małżeńskiego gospodarstwa domowego, jednak obok dzieci spadkodawcy tylko to, co mu jest potrzebne do jego własnego użytku.

§ 70.

§ 759. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Małżonek rozdzielony z własnego zawinienia nie ma ustawowego prawa dziedziczenia i nie może wymagać zapisu naddziałowego.

Jednego i drugiego odmawia się pozostałemu przy życiu małżonkowi, jeżeli spadkodawca wniósł już był prze-

Sind weder gesetzliche Erben der ersten oder zweiten Linie noch Grosseltern vorhanden, so erhält der überlebende Ehegatte die ganze Erbschaft.

§ 69.

§ 758 a. b. G. B. hat zu lauten:

Ausser dem Erbteile gebühren dem überlebenden Ehegatten als Vorausvermächtnis die zum ehelichen Haushalt gehörenden beweglichen Sachen, neben Kindern des Erblassers jedoch nur das für seinen eigenen Bedarf Nötige.

§ 70.

§ 759 a. b. G. B. hat zu lauten:

Ein aus seinem Verschulden geschiedener Ehegatte hat kein gesetzliches Erbrecht und keinen Anspruch auf das gesetzliche Vorausvermächtnis.

Beides ist dem überlebenden Ehegatten auch dann versagt, wenn der Erblasser die Klage wegen Trennung oder Scheidung der Ehe

ciw niemu skargę o rozwód lub rozdział małżeństwa z powodu jego zawinienia a skargę tę uwzględniono.

§ 71.

§ 796. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Małżonek niema wprawdzie prawa do zachowku, należy mu się jednak, dopóki nie wejdzie w powtórny związek małżeński, brakujące mu przyzwoite utrzymanie, jeżeli ono niema pokrycia w jego ustawowej części dziedzicznej albo w wymówionem na wypadek przeżycia lub przekazaniem mu ostatnią wolą zaopatrzeniu. W przypadkach oznaczonych w § 759. nie ma on także prawa żądania utrzymania ze spuścizny.

§ 72.

Powyższe przepisy nie mają zastosowania, jeżeli powołanie do spadku nastąpiło przed rozpoczęciem się mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego.

aus Verschulden des anderen schon angebracht hatte und der Klage stattgegeben wird.

§ 71.

§ 796 a. b. G. B. hat zu lauten:

Ein Ehegatte hat zwar kein Recht auf einen Pflichtteil, es gebührt ihm aber, solange er nicht zur zweiten Ehe schreitet, der mangelnde anständige Unterhalt, soweit dieser nicht durch seinen gesetzlichen Erbteil oder eine für den Fall des Ueberlebens bedungene oder letztwillig zugewendete Versorgung gedeckt ist. In den im § 759 bezeichneten Fällen hat er auch auf Unterhalt aus dem Nachlass keinen Anspruch.

§ 72.

Die vorstehenden Vorschriften finden keine Anwendung, wenn der Erbanfall vor Beginn der Wirksamkeit dieser Kaiserlichen Verordnung eingetreten ist.

Tytuł 5.

Spuścizna bezdziedziczna.

§ 73.

§ 760. p. ks. u. c. opiewać będzie:

Jeżeli niema nikogo uprawnionego do następstwa w dziedziczeniu albo jeżeli nikt nie nabywa dziedzictwa, spuścizna jako dobro bezdziedziczne przypada państwu.

Artykuł II.

Postanowienia niniejszego rozporządzenia cesarskiego obowiązują z dniem ogłoszenia.

O ile nic innego nie postanowiono, tracą z dniem tym moc obowiązującą wszystkie istniejące dotąd postanowienia ustawowe, sprzeczne z przepisami niniejszego rozporządzenia cesarskiego.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia cesarskiego polecam Mojemu Ministrowi sprawiedliwości a to w porozumieniu z Ministrami udział mającymi.

5. Titel.

Erblose Verlassenschaft.

§ 73.

§ 760 a. b. G. B. hat zu lauten:

Wenn kein zur Erbfolge Berechtigter vorhanden ist oder wenn niemand die Erbschaft erwirbt, fällt die Verlassenschaft als ein erbloses Gut dem Staate anheim.

Artikel II.

Die Bestimmungen dieser Kaiserlichen Verordnung treten mit dem Tage der Kundmachung in Wirksamkeit.

Mit diesem Tage treten, insoweit nichts anderes angeordnet ist, alle mit den Vorschriften dieser Kaiserlichen Verordnung in Widerspruch stehenden bisher geltenden gesetzlichen Bestimmungen ausser Kraft.

Mit dem Vollzuge dieser Kaiserlichen Verordnung ist Mein Justizminister und zwar im Einvernehmen mit den beteiligten Ministern beauftragt.

WYKAZ

paragrafów kodeksu cywilnego z r. 1811, zmienionych lub zniesionych nowelą z 12. października 1914 r.

§ k. c.	24 zmieniony	§-em noweli	1.
"	142	"	6.
"	165	"	8.
"	166	"	9.
"	167	"	10.
"	168	"	11.
"	169	"	12.
"	171	"	13.
"	178	"	4.
"	178a nowo wprowadzony	"	5.
"	180 zmieniony	"	18
"	182	"	19.
"	192	"	21.
"	193	"	22.
"	194	"	23.
"	195	"	24.
"	196	"	25.
"	197	"	25.
"	198	"	26.
"	207	"	50.
"	208	"	54.
"	211	"	27.
"	255	"	28.
"	284	"	48.
"	586	"	55.
"	591	"	56.
"	592 uchylony	"	57.
"	597 zmieniony	"	58.
"	731	"	60.
"	741	"	61.
"	742 zniesiony	"	62.
"	743	"	62.
"	744	"	62.
"	745	"	62.
"	746	"	62.
"	747	"	62.
"	748	"	62.
"	749	"	62.
"	751 zmieniony	"	63.
"	754	"	65.
"	756	"	66.
"	757	"	68.
"	758	"	69.
"	759	"	70.
"	760	"	73.
"	796	"	71.

INDEKS

DO §§ ROZPORZĄDZENIA CESARSKIEGO.

Cyfra przytoczona wskazuje liczbę paragrafu noweli.

A.

Adopcya — 18 do 20; stosunek wieku 18; pozwolenie małżonka na — 18; istotne skutki 19; przejście szlachectwa tylko za zezwoleniem panującego 19; zniesienie zakazu — dzieci nieślubnych 20.

Akty prawne — świadkami mogą być kobiety 3.

Alimenty — ob. Utrzymanie.

Ascendenci — porządek dziedziczenia 60 do 64.

B.

Babka — powołanie do opieki 26; obowiązek objęcia 24.

Bezskuteczność — ustnego rozporządzenia: ost. woli. 55.

C.

Ciemni — nie mogą być świadkami rozp. ost. woli. 56.

Członkowie rady opiekuńczej 41 do 45; obowiązani do tajemnicy urząd. 39; wymagane przymioty 41; — kogo należy ustanawiać 42; — prawo do tytułu „radca sierocy” 42; — skutek zaniedbywania obowiązków 43; — ilość i wybór 46;

— urząd ich honorowy 42; zgaśnięcie, odebranie lub złożenie urzędu 44.

D.

Dekret ustanowienia wychowawcy 38.

Descendenci — 60, ob. także Dzieci.

Dochodzenie, skutkiem nadużycia wł. ojc. 4; — ojcostwa drogą procesu 16.

Dokumenty — kobiety mogą być świadkami 3.

Domniemanie śmierci 1.

Doniesienia — o nadużyciu władzy ojc. 4; prowadzącego metryki 15; rady opiek. 31, 32.

Dowód śmierci 1.

Drobiazgowe sprawy hipot. — Kobiety jako świadk. 3.

Duchowni — nie mogą być wbrew woli powoływani do opieki 24; ob. także: Zakonnicy.

Dworski obszar — ob. *Obszar dworski*.

Dziadek, powołany do opieki 26.

Dziadkowie — ustawowe pr. dziedziczenia 60, 61. — supletoryjny obowiązek — macierzystych do utrzymania dziecka nieślubn. 9.

Dzieci, — pod władzą ojca 4 do 7; przy separacyi lub rozwodzie rodziców 6; nieslubne 8 do 17; pr. dziedziczenia 60; pr. nieśl. do utrzymania, wychowania, zaopatrzenia 9 do 14; ich prawa dziedziczenia 65; legitymowane 60.

Dziedzice ojca — obowiązek utrzymania i zaopatrzenia dzieci nieslubnych 13.

Dziedziczenie ustawowe — krewnych ślubnych 60 do 64; — między nieslubnymi dziećmi i rodzicami 65 do 67; — małżonka 68 do 72.

Dżuma — uprzywilej. rozp. ost. woli 58.

E.

Ewidencya — osób pieczy poruczonych.

F.

Familijne prawo — zmiany 4 do 54;
Forma ustnego rozp. o. woli 55.

G.

Generalna opieka 54.

Głusi — jako świadk. rozp. o. woli niedopuszczalni 56.

Gmina — w stosunku do rad opiek. 40; reprezentacya jej w radach op. 42; delegowanie zastępców w poruczonym zakr. działania 45; — obowiązek dostarczenia lokalu urząd. rad op. 47.

H.

Herb — nie przysługuje dziecku nieslubnemu 8; przejście na dziecko adoptowane 18.

K.

Kadukowe prawo skarbu państwa — ob. spuścizna bezdziedziczna.

Kobieta — zdolność do świadectwa 3; — dopuszczona ogólnie do opieki

(zmiana § 192 kod. cyw.) 21; — zamężna tylko za pozwoleniem męża 22, 28; nie wbrew swej woli 24; może być usunięta skoro wyjdzie zamaż 28.

Korporacye publiczne, znoszenie się ich z radą opiek. 38.

Kosztą — rozwiązania nieslubnej matki 10. — zabezpieczenie ich tudzież utrzymania dziecka 11.

Kościół, — reprezentacya jego w radach opiek. 42, 44.

Krewni, obowiązek donoszenia o nadużyciu władzy ojc. 4; powołanie do opieki 26; na spółopiekuna 27; — pr. do ustawowego dziedziczenia 60 i nast.

Kuratela — powołanie matki lub żony 29.

L.

Legitymowane dzieci — pr. dziedziczenia rodziców 66.

Linie porządku dziedziczenia — 60 do 64.

Lokalności urzędowe dla rad opiek. 47.

M.

Małoletni — pod władzą ojcowską 4, 5; — zakładowa opieka 50; doniesienie o wystąpieniu z zakładu 51; przejście opieki na zakład 52.

Małżeństwo — oddanie dzieci w razie rozdziału lub rozwodu 6.

Małżonka — do opieki potrzebuje pozwolenia męża 22; może wejść w miejsce opiekuna lub kuratora 29.

Małżonkowie — mogą adoptować tylko za przyzwoleniem drugiego 18; ustawowe pr. dziedziczenia 68 do 72; — zapis naddziałowy 69, 70; separowani, rozwiedzeni z winy swej nie mają pr. dziedziczenia

ust. 70. — pr. do przyzwoitego utrzymania 71; — nie mają prawa do legitymy 71.

Matka — przy rozdziale lub rozwodzie 6, 7; — supletoryjny obowiązek utrzymania dziecka nieślubnego 9; — pr. do zwrotu kosztów pogogu 10 i zabezpieczenia 11; odebranie jej dziecka nieślubnego, kiedy? 12; powołanie jej do opieki i kurateli 24, 26, 29; prawo wyznaczenia opiekuna przez matkę 25; — pr. dziedziczenia nieślubnej matki 66.

Mąż — pozwolenie na objęcie opieki przez żonę 22; — matki nieślubnej nadać może nazwisko dziecku jej 8.

Metrykę prowadzący 15.

Miejsce — pobytu pupila, zmiana 37; zamieszkania opiekuna o ile uwalnia od opieki 24.

Mowa testatora ze względu na zdolność świadka 56.

Mór ob. Dżuma.

N

Naddziałowy zapis 69.

Nadzór sądowy — nad ojcem 4.

Narodzenie się dziecka nieślubnego — doniesić o tem winien sądowi prowadzący metryki 15.

Nazwisko — nadać może mąż matki dziecka nieśl. 8; przejście przy adopcji 19.

Niehonorowe zachowanie się ojca 4.

Niemi — nie mogą być świadk. ost. woli rozp. 56.

Niemoralne, nieobyczajne życie matki nieślub. 11.

Nieobecność — ze względu na domniemanie śmierci 1.

Nieprzyjaźń — powodem wyłączenia od opieki 23.

Nieprzytomni na umyśle — nie mogą być świadk. ost. woli rozp. 56.

Nieślubne dzieci — 8 do 17, 65 do 67.

Niesporne postępowanie w spr. o rozmiar obow. ojca 16.

Notaryalny akt — dopuszczone kobiety jako świadkowie 3.

O

Obcokrajowcy — z reguły nie mają być powoływani do opieki 21.

Obowiązek szkolny — 32.

Obrazy — rad opiekuńczych 36.

Obszary dworskie — ze względu na rady opiek. 40; obowiązek dostarczenia lokalu dla rad op. 47.

Odebranie dziecka nieślubnego matce 12; z zakładu 5.

Ojciec — zarządzenia sądowe w razie nadużyć lub zaniedbań 4; odebranie dziecka matce 12; obowiązki nieślubnego; do zwrotu kosztów rozwiązania 10; i zabezpieczenia tychże tudzież utrzymania dziecka 11; obowiązki przechodzą na dzieciów jego 13.

Ojcowstwo — uwarogodnienie 11; przyznanie się do — lub ustalenie 13, 14, 16.

Określi rad opiekuńczych 40.

Określi — domniemanie zatonięcia 1.

Opieka nad dzieckiem — powołanie do — 21 do 29; doniesienie o potrzebie przedłużenia 32; przy zmianie miejsca pobytu 37; powierzenie — radzie opiek. 34; — zakładowa 50 do 53; generalna 54.

Opiekun — dziecka nieślubnego 9; — powołanie przez ojca lub matkę 25; porządek powołania 26; — spółopiekun 27; uwolnienie kobiety od

opieki 28; wstąpienie matki lub żony jako opiekunki 29; zakładowy 50 do 53; urzędowy (generalny) 54.

Organa — zarządu publicznego opiekunami 54.

Osoby — niżej lat 18, niezdawnymi świadkami 56; wyjątek co do osób wyżej 14 lat 58.

Ostatnia wola — ob. Rozporządzenie.

P.

Państwo — ob. Spuścizna bezdziedziczna.

Pobył — zmiana miejsca 37.

Pochodzenie ślubne ob. Krewni.

Podrzutek — Zakłady 53.

Policzenie — na schedę małżonka 68.

Polityczna władza, ze względu na rady opiek. 40.

Połów — matki nieślubnej 10, 14. zwrot kosztów 10; zabezpieczenie ich 11.

Porządek dziedziczenia ustawowy — ob. Dziedziczenie.

Poświadczenia notaryalne 3.

Potomkowie 60.

Powody — separacyi lub rozvodu 6.

Powołanie — do opieki i kurat. 21 do 29.

Pradziadkowie — ich pr. spadk. 60, 61.

Prawo dziedziczenia ob. Dziedziczenie.

Pretensye — niezadowolone mogą być przeszkodą opieki 23; — matki nieślubnej zadawnienie 10.

Prezydenci Sądu — ingerencya w spr. rad opiekunów 40.

Przewodzący metryki 15.

Przełożenie zakładów — opiekunami 50, 53.

Przepadłości prawo — ob. Skarb Państwa.

Przepisy przejściowe — o domniemaniu śmierci 2; o dzieciach ślub-

nych 7; o nieślubnych 14; o powołaniu do opieki 29; o świadkach rozp. ost. woli 59; o ust. pr. dziedziczenia: krewnych 64; dzieci nieślubnych i rodziców 67; małżonków 72.

Przyrzeczenie opiekunów 33.

Przysięga świadków ustnego rozp. o. w. 55.

Przysposobienie — ob. Adopcya.

Przywileje rodziców nie przechodzą na dzieci nieślubne 8.

R.

Rada opiekuńcza, 30 do 48; zadania 31; obowiązki 32 n.; przełożone sądy 36, 37; znoszenie się z korporacyami publ. itp. 38; okręgi 40; członkowie 44; reprezentanci kościoła, szkolnictwa, gmin 43 do 45; ukonstytuowanie się 46; lokal urzędowy 47; zasadniczy § 284. kod. cyw. 48.

Rana ciężka w wojnie 1.

Rodzeństwo — spadkodawcy 60.

Rodzice — prawa i obow. względem dzieci nieślubnych 9; ustawowe dziedziczenie r. ślubnych 60; pr. do spuścizny dzieci legitymowanych, nieślubnych, adopcyjnych 66; — adopcijni ob. Adopcya.

Rozdział, rozwód — małżonków, ze względu na dzieci 6.

Rozporządzenie ost. woli — dopuszczenie kobiet jako świadków 3; wymogi ustnego 55; w czasie żeglugi, moru 58.

Rozwizanie matki, koszta 10, 11.

Ruchomości domowe — zapis naddziałowy 69.

S.

Separacya ob. Małżeństwo, Rozdział. *Skarb Państwa* 73.

Wychowankowie — 35.

Wychowawcy, (wychowawczynie) sierót 38.

Wykluczenie opiekuna — przez ojca lub matkę 23.

Wymienianie — zdatnych opiekunów 32.

Z.

Zabezpieczenie — utrzymania dziecka 11.

Zachowanie się — niehonorowe lub nieobyczajne ojca 4.

Zadawanie — pretensyi matki nieślubnej 10.

Zaginienie — okrętu 1.

Zagubienie — na wojnie 1.

Zakaz adopcji — nieślubn. dziecka zniesiony 20.

Zakładowa opieka 5, 50.

Zakłady — ochrony dzieci 5, 50; — pracy przymusowej i poprawcze 50.

Zakonnicy — nie należy im z reguły powierzać opieki 21; zniesienie ograniczeń co do świadków rozp. o. w. 56.

Zaniedbanie — dzieci 5, 32

Zaopatrzenie — ubogich dla dziecka 17.

Zapis naddziałowy — 69.

Zaraza — (uprzyw. rozp. ost. woli) 58.

Zarządzenia sądowe — mogą być zmienione w razie zmiany okol. 6, 7.

Zastępstwo małoletnich przyjętych do zakładu 50.

Zatonięcie okrętu — 1.

Zażalenie z powodu nadużycia władzy ojca 4.

Zbrodniarze — zniesienie ograniczenia § 592. kod. cyw. 57.

Zmarły — uznanie za 1.

Zmiana okoliczności — przyczyna zmiany zarządzeń sąd. 6, 7.

Znoszenie się — osobiste rodziców z dziećmi przy separacyi 6.

Zranienie na wojnie 1.

Ż.

Żegluga — domniemanie, że okręt zatonął 1.

Żona — ob. małżonka, małżonkowie.

WYKŁADY WYGŁOSZONE W WIEDNIU - W MAJU 1915,
NA KURSIE EKONOMICZNYM N. K. N.

ODBITO CZCIONKAMI DRUKARNI NARODOWEJ
W KRAKOWIE - W PAŹDZIERNIKU 1915 ROKU.

WYDAWNICTWA
INSTYTUTU EKONOMICZNEGO N.K.N.

ZESZYT I.

POGLĄD NA WZROST LUDNOŚCI
ZIEM POLSKICH W WIEKU 19.

NAPISAŁ PROF. Dr. JÓZEF BUZEK.

ZESZYT III.

KOOPERACYA I JEJ ZNACZENIE
W POLSCE.

NAPISAŁ EDWARD MILEWSKI.

Do nabycia w Instytucie ekonomicznym N. K. N.
Kraków, Krowoderska 26, w Składnicy Dep.
Organiz. Kraków, pl. Maryacki 1. 9 oraz we
wszystkich księgarniach.